

ו) מה שהביאו הקדמונים ממנה לפסק הלכה.

(א) רבינו יוסף טוב עלם, מובא בשמו במחזור ויטרי (עיין בית האוצר דף כ"א ע"ב), סימני ההפטרות מ"ז בתמו עד סוף החומש, דש"ח נ"ע אר"ק שד"ש, הוא עפ"י הפסיקתא, וכן ברש"י בפרדס הגדול (סדר פרשיות דף ס' ע"א), מ"ז בתמו עד סוף החומש, דש"ח נ"ע אר"ק שד"ש, ובשבת שבין ר"ה ל"ב מפטירין דרשו, ואם יש שבת בין י"ב לסוכות, מפטירין להאזינו שוש איש כו', לכך אנו עושין מהפטרות הללו סימן, לפי שאין משנין מסדרן וכו' וסיים שם בשם רבינו משולם ב"ד משה שהשיב לאחיו ר' נחמי, אותן הפטרות שפסק רב כהנא, (ר"ל בפסיקתא) נמנו וגמרו שלא להחליף בהפטרה אחרת ע"כ, והתשובה הזאת מצאתי מובאת בלה, באור זרוע ה' קריאת מועדים ס' שצ"ד, ובה' ר"ח סימן תס"ד, וז"ל אשתקד בשנה שעברה ישבו זקני קהלינו ונתיישבו בדבר ונמנו וגמרו שלא להחליף אותן הפטרות שאומרים כאלול ומצ"ו באב ואילך באותה הפטרה של חתן הואיל ופסקה רב כהנא ע"כ. ועוד תראה שם בה' קריאת מועדים והפטרות סימן שצ"ב בשם ר"ח ז"ל נ"ל עיקר דקריאת הפטרות דש"ח נ"ע אר"ק שד"ש כמסודרות בפסיקתא ג' דפרענותא לפני ת"ב ז' דנחמות לפני קללות דמשנה תורה ותרי דתיובתא כו' ויש קורין וכו' ושעות היא בידם שאינם סדורות כך בפסיקתא כו' וכן העתקתי מכתב גלילי רבינו יוסף טוב עלם זצ"ל, וכן נ"ל עיקר עכ"ל ה"ת, ועיין תוס' מגילה ל"א ע"ב ובמרכי מגילה פ"ד והובא בבבא משנה ה' תפלה פ"ג הי"ט, ועיין המנהיג ה' תענית סימן י"ז, ורבינו נסים באלפסי פ"ג דמגלה ובארחות חיים ה' קריאת ס"ת אות ס"ד, ובהרא"ש מגילה, פ"ד סי' י' ואבודרהם ס' הפרשיות (דף צ"ב ע"ד) וכלכו ה' קה"ת סי' כ', ובמזמור או"ח סי' תכ"ח, מדר"ל ה' י"ז בתמו (דף מ"ז ע"א ודף ע"ח ע"א וע"ב), כלם הביאו דברי הפסיקתא למקור, בענין ההפטרות, וקיימורו וקבלתו עליהם לפסק הלכה, ואחריו אין לשנות (כנ). (ב) בהפטרות הגדול ה' לולב (דף מ"ה ע"ב) הביא וז"ל רבינו שלמה גלילי שמיני ספק שביעי קידש בסוכה וישב בה וגם למחר עשה כן, וכן עשה רבינו יעקב בן רבינו יצחק הלוי קדשו בבית מאכלו (צ"ל ואכלו) חוץ לסוכה, ולמחר ביום אכלו בסוכה, ומעם שלהם מתלמוד ירושלמי וכן בפסיקתא משמע כו', וסיים ומביא ראיה מהפס"י ע"ש, והוא לפנינו בפסקא ביום השמיני עצרת (ע"ש בהערה ס"ג). (ג) בתוספת פסחים (דף מ' ע"ב ד"ה אבל) כתבו וז"ל: ובכמה דברים אנו סומכין על ספרים חיצונים ומניחין גמרא שלנו, ובמגילה ל"א ע"ב אמרין ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם דיינין חזון ישעיה ואנו מפטירין השמים כסאי, וכו' בפסיקתא וכו' עכ"ל, נראה ברור דיינין במקום "השמים כסאי צ"ל שמעו דבר ה', וכו' בתוס' מגילה ל"א ע"ב ד"ה ר"ח בהריא, כי ז"ל שם ואין אנו עושין כן (להפטיר חדשיכם ומועדיכם) אלא מפטיר בירמיה שמעו דבר ה' וכו' לפי שאנו נוהגין עפ"י הפסיקתא לומר ג' דפרענותא קודם ט"ב ואלו הן דברי ירמיה שמעו דבר ה' חזון ישעיה ע"ב, וכו' בר"ן מגילה פ"ג ומירו האינא נהוג עלמא

(כנ) דברי הרמב"ם ז"ל (ס' תפלה פ"ג הי"ט), וכלאים בעיני מלך שכתב וז"ל, והנה להיות מפטירין קודם לח"ב נ"י שנהו בדברי הוכחות, שבת ראשונה מפטירין בדברי ירמיה, שניה חזון ישעיה, שלישית איכה היהיה לזונה עכ"ל. והנה מלבד כי כפי מה שקבעו כל הקדמונים עפ"י הפסיקתא הפטרת שבת שניה היא שמעו, לא חזון, תמוה עוד יותר במה שמחלק פרש"ש חזון לשתי הפטרות, ונלחמ היה הפטרה אחת, כי איכה היהיה לזונה היא צ"ל חזון ישעיה, ועי"ש בהג"מ שכתב, אבל אלו נוהגים להפטיר בדברי ירמיה, שמעו, חזון, סימן דש"ח, וכן איכה בפסיקתא עכ"ל. ולולא דמספיקא הייתי מניה דדברי רבינו ז"ל שכל"ל שניה שמעו, שלישית חזון, וממל, איכה היהיה לזונה" כן הוספת המעתיק שהוסיף עפ"י הפסיקתא פסקא פ"ו, שמחלחל איכה היהיה לזונה (עיין הערה א'), וכן תראה בסוף סדר חלת השנה בהרמב"ם שם. הביא סדר ההפטרות כמו שסודרות בפסיקתא, וז"ל וכן נהגו רוב העם להיות מפטירין בנחמות ישעיה מאחר ח"ב עד ר"ה, בשבת שאחר ח"ב נחמו, בשניה וסאמר ליון, בשלישית עניה סוערה, ברביעית אכזי, בחמישית קומי אורי, בששית רני עקרה, בשביעית שוש אשם ע"כ, לדעתי פ"ס יש כחן וז"ל בחמישית רני עקרה, בששית קומי אורי, עפ"י הסימן אר"ק, וכסדר הסודות בפסיקתא.

עלמא רלא מפטירין בחדשיכם ומועדיכם דהיינו חזון ישעיה כו', אלא מפטירין שמעו דבר ה' לפי שאנו נוהגים עפ"י הפסיקתא, ומתקנת הראשונים ז"ל להיות מפטירין תלתא דפורענותא כו'. וכ"ה בהרא"ש (שם סי' יורד) והאינא לא נהגינן דבי אלא מפטירין שמעו וכו', כסדר הפטרות הסדרות במדרש פסיקתא עכ"ל. ואיתא עוד בתוס' ברכות י"ח ע"א, יש דברים שאנו מניחין הנמרא שלנו ואנו עושין כספרים היצונים כמו מחזון ישעיה בפסיקתא עכ"ל. והכוונה שאין אנו קורין חזון כדעת הנמרא רק שמעו כדעת הפסיקתא. ובהכרח צ"ל שכוונתם בן כי אם תאמר שכווננו על הפטרת השמים כסאי הנה זו לא נמצאת בפסיקתא כ"י כלל, וא"א לומר שכווננו להפסיקתא רבתי הנרפסת פ"א, ששם דרשו בהפטרת השמים כסאי כמו שסיימו שם, ממה שהשלים בנביא והיה מדי חדש בחדשו, הלא הפטרה זו אנו אומרים בכל שבת שחל בה ר"ח בכל השנה ולכן נמצא בפסיקתא רבתי שם מדרש עזריה, אבל ב"ה אב שחל בשבת אנו קוראים שמעו, מנ' דפרענותא כמבאר בתוס' מגילה ובדרין ובהרא"ש להדיא, ועיין תשובת תרומת הרשן סימן י"ט, שפלפל הרבה והעלה שדברי התוספת פסחים עיקר ומ"ש נראה לפע"ד. — והנה בתוס' פסחים סיימו עוד, ובפ' ויחל אנו קורין בתענות שלנו אע"ג דתנן במגילה (שם) שקורין בתענות בקללות וברכות, ואנן סומכין על מס' סופרים (פ"ו). וכ"ה בתוס' ברכות שם, שכתבו וכמו ויחל שיש בנמרא דבתענות קורין ברכות וקללות, ובמס' סופרים ויחל, וכ"ה בהרא"ש שם, שכתב וכן נמי בתענות אנו קורין ויחל וכו', אלא אנו עושין עפ"י מס' סופרים עכ"ל. מכל זה שהבאתי תראה שיש לתקן באור זרוע הגדול ה' תפלה סי' פ"ח, שכתב מיהו אשכחן שאנו נוהגין עפ"י אנדה כנגד תלמודנו, דאמר במגילה בתעניות קורין ברכות וקללות, ואמר בפסיקתא דקורין ויחל, וכן עמא דבר עכ"ל. צ"ל ואמר במס' סופרים, וכן עוד הפעם בח"ב ה' ע"ש סי' כ"ג, כתב וז"ל: ואח"ל דפליג אתלמוד דרין, נראה בעיני דיש לנהוג כמו בפסיקתא, הרי מצינו שאנו מניחין תלמוד דירן, ועושין עפ"י שאר ספרים של אנדות וכו', ותנן במגילה בתענות קורין ברכות וקללות, ואנו רגילין לקרות ויחל, משום דסמכינן אפסיקתא שיש שם שצריך לקרות ויחל, ותו במגילה שם ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חרשיכם, ואנו מפטירין שמעו דבר ה', ובשבת שלפני ת"ב מפטירין חזון ישעיה, כדאיתא במס' סופרים עכ"ל, הוא ט"ס ויש לתקן וצ"ל משום דסמכינן אמס' סופרים שיש שם שצריך לקרות ויחל, ואח"כ צ"ל בסיום המאמר, כדאיתא בפסיקתא, ומשולש המעות הוה, באור זרוע ה' קריאת ד' פרשיות סי' שצ"ב שכתב ונראה דסמכינן אפסיקתא שמסודר בה דש"ח לפני ט"ב וכו'. ואל תחמה דה"נ תנן לקמן דקרינן בתעניות ברכות וקללות ואנן קורין ויחל וסמכינן אפסיקתא שאומר שם ויחל קרינן ע"כ, צ"ל וסמכינן אמס' סופרים, אולם בה' אבלות סימן תכ"א מובא לנכון וז"ל: ועפ"י ספרים היצונים אנו נוהגים דבריה דברים כגון ויחל משה בתעניות ובמס' מגילה אמרינן שאומרים ברכות וקללות, וכן אמרינן במגילה ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין בחדשיכם, ואנו נוהגים עפ"י הפסיקתא להפטיר בה בשבת שלפני ת"ב עכ"ל.

(ד) בא"ז ה' ע"ש סי' כ"ג כתב ש"מ שאין הנאי מועיל בקידוש מבית לבית, וקשה דאמרינן בפסיקתא פ' ולקחתם לכם [צ"ל בפסקא ביום השמיני עצרת] ריב"ל אמר צריך לקרש בתוך ביתו כו', מיהו נראה בעיני כו', הלכה למשה דתנאי מועיל בקידוש אפילו מבית לבית וכדמשמע בפסיקתא כו'. שיש לנהוג כמו בפסיקתא וכו'. וכן עוד שם ה' סעודה סי' קצ"ט, לענין רצה והחליצנו, והא דמברכין רצה והחליצנו כו', ולא מברכין א"א קדשנו כו', מצאתי עיקרו בפסיקתא ותאמר ציון (עיין הערה מ"ד).

(ה) — השבולי לקט, כ"י ערוגה הראשונה סי' כ"ג, הביא כהנים שפותחין אצבעותיהן יש בה ממש או מסורת, והביא ע"ז דברי הפסיקתא דהחדש (עיין הערה קי"א).

(ו) הנה"מ ה' מלכים פ"א ה"ז אות ב', לענין שאם הבן ממלא מקום אביו בתכמה וביראה שהוא קורם לכל אדם, הביא וז"ל: בפסיקתא מוסיף ובלבד שיהא נוהג כמנהג אבותיו, וכן הביא הכ"מ שם, בשם הפסיקתא. וזולת זה יש עוד הלכות ודינים הרבה מפורזים במקומות רבים בפסיקתא, כמו

כמו לדוגמא לענין טומאה, המת בתוך הבית, הבית מהור יצא ממנו ה"ה טמא. (פסקא פרה עיין הערה ט') וכן שצריך להעמיד שני אנשים אצל הש"ץ בתענות לסיעו, (פסקא זכור עיין הערה י"ו). ושהפלים צריכים שיהיו פוקקין בשעת הנסוך (פסקא את קרבני עיין הערה כ"א), וכן יש ללמוד מסדור הדרשות ב' שור או כשב שיש לומר במנחה בשבת צדקתך כהררי אל בראשונה (עיין הערה ל"ו), וכן האוכל פירותיו מבלים למעשר עני חייב מיתה (פסקא עשר תעשר), וכן שאסור להניח ס"ת פתוח ולצאת (פסקא שמעו עיין הערה ל"ו), וכדומה הרבה, ולא הצנתי כלל הנה, להקל על הקורא.

ז) הקדמונים מביאים לפעמים פסיקתא וכוונתם לפסיקתא רבתי.

(א) תוס' יבמות דף פ"א ע"ב ד"ה פרך, כראמר בפסיקתא דפרשתא יהודה וישראל רבים כו', שנמשלו ישראל לאנזו שיש בו ג' מינים של פרך שנפרך מעצמו ע"ל. וכן מובא בתוס' זבחים ע"ב ע"ב ד"ה ה"ג, ובהר"ש ערלה פ"ג מ"ו ד"ה אגוזי פרך, גם באור זרוע הגדול ה' צדקה סי' א', והוא בפסיקתא רבתי פ"א. (ב) תוס' ר"ה י"ז ע"ב ד"ה שלש עשרה, והכי איתא בפסיקתא ותאמר ציון וכו', והוא בפסיקתא רבתי שם.

(ג) תוס' ר"ה כ"ה ע"א ד"ה זיל, כראיתא בפסיקתא בפסקו [צ"ל בפסקא] תקעו בחדש שופר וכו', צ"ל תקעו שופר בציון, והוא בפסיקתא רבתי פ"א, ולפני בעלי התוס' היה ג"כ הטעות בפסיקתא רבתי כמו שהוא עוד לפנינו תקעו בחדש שופר, במקום תקעו שופר בציון, והגאון מהר"ם הסניר מלת "בחדש" ורשם עליו, נוסחא ישנה" ובאמת אינה נוסחא ישנה, רק מ"ס ובסיום ההלכה נאמר גם שם על נכון, "ומנין ממה שהשלים בנביא תקעו שופר בציון".

(ד) תוס' פ"ב ע"ה ע"א ד"ה חר, וכן מוכח בפסיקתא ע"כ, הוא בפסיקתא רבתי פ"ב פסקא עניה כוערה, אף כי שהפסקא הזאת מן הפסיקתא הישנה לקוחה בכ"ז מאשר שנמצאה גם ברבתי כוונת חכמי התוס' אל הפסיקתא רבתי.

(ה) תוס' ערובין צ"ו ע"א ד"ה מיכל, בפסיקתא ר"ח בשם ר' אבהו אמרו כו', הוא ברבתי פ"ב פסקא תנייתא דעשרת הדברות, ומקור המאמר הוא בירושלמי ברכות פ"ב ה"ג. והנה אף שהראיתי לדעת מכל המקומות הנ"ל שדרך בעלי התוס' לכתוב הפסיקתא רבתי בשם פסיקתא סתם, מ"ס מצאתי פעם אחת בסוכה ל"ו ע"א ד"ה אתרוג, כדרשנין רבדי חכמים כו', ונרשם שם בתוס' "פסיקתא רבתי" והוא בפסקא ג', ונראה שהיא חוספה מאיזה מניה אשר רשם מקום המאמר שהובא בתו'.

(ו) תוספות ישנים יומא ט' ע"א ר' יוחנן בן תורתא, בפסיקתא מפרש שנתגייר ע"י פרה, הוא ברבתי פ"ד פסקא פרה, והרישב"א בחרושי יומא שם הביא זה בשם ירושלמי, אולם אין זכר מזה בירושלמי כאשר כבר התעורר הגאון מהר"ן חיות באמרי בינה סי' ב', ומצאתי המאמר גם במדרש עשרת הדברות (בית המדרש ח"א צד ר') והגאון בעל סה"ר ערך תנוגא הביא המעשה בשם פ' מעשיות.

ז) בתנחומא ריש האזינו. מובא ראיתא בפסיקתא אדם נמשל לייב מולות בתחלה כשנולד נרמה לטלה שהוא רך ומתגבר כשור כשגדל כו' ע"ש (כד) הוא בפסיקתא רבתי פ"ב פסקא מתן תורה, וכן במנהגים הגרסם במחזוריים (מנהג של שבת סי' מ') הביא זול"ל בפסיקתא דרוש סמך למוכיר נשמות מטעמי המולות שנבראו זאח"ו וכו', כוון למאמר התנחומא שהביא בשם הפסיקתא ובעל המנהגים חשב כי כן נדרש הסמך הזה בפסיקתא ולא ידע כי המאמר בתנחומא לכך רגילין להזכיר נשמות כו' הוא חוספת המעתיק כמו שכתבתי לעיל בהערה כ"ד. ויש להעיר שבתנחומא

(כד) ויש להעיר שהמאמר הנמלך שם נחלש לכך רגילין להזכיר נשמות, עד מוילין ומעלין אותן כחן מן הקשת, הוא הוספה ומוכח פנימה נחלש המאמר, ועי' ח"ל לרבינו אהרן הכהן מוילנ' ה' י"ב אות ל"ד ח"ל ומה שהגנו לזכור המאמר מאלו סמך בירושלמי כשם שהסך יורה הקשת כך מעלים לדיקים מדיני של גיהנם כשאומר זכר ד'קים לזכרה, ולכן נהגין לזכור אותן בניה"כ כו' ע"ש, ולא מאלו בירושלמי ואולי כאלו ג"כ להפסיקתא רבתי, כאלו מובא שם, ואחריו מה אלה צורה קשת שמה תאמר כיון שירד לגיהנם אין לו מעלה כיון שמבקש עליו רחמים זורק אותו מן הגיהנם כחן מן הקשת ע"כ.

שכתנחומא שם הביא וכן איתא בת"כ כפר לעמך אל המתים כו', צ"ל בספרי והוא בסוף שופטים ואולי היה לפני המעתיק ספרא במקום ספרי, במטעות והשמיט המלה הזאת והציג במקומה ת"כ ודברי התנחומא שם היא הוספה מאוחרת כמו שמצויין שם חדש הוא, ועיין בב"י ה' שבת סי' רפ"ג, שהביא בשם שבולי הלקט שכתב וז"ל מצאתי בשם ה"ר שניאר שמעתי שיש בדרש כפר לעמך ישראל אלו החיים כו' ע"כ. והתימה הלא מפורש הוא בספרי כמו שציינתי ומן ב"י ה' יו"כ סוף סי' תרכ"א, הביא בעצמו דברי הספרי בשם המרדכי ע"ש.

(ח) במדרש שמ"ר פ"א ה"ד חזית איש מהיר במלאכתו כרתיב ב' ותשלם כל המלאכה עיין ביפ"ת שם, והאמת שכונת בעל המדרש לפסיקתא רבתי פסקא ותשלם כל המלאכה, ושם דורש על הפסוק הזה, ופה קצר הסדר או המעתיק והציג ב' וצ"ל בפסיקתא, וכן העיר הגאון מדרז"ם ז"ל.

(ט) בפרדס הגדול לרש"י (ה' חנוכה דף מ"ו ע"ג רפום קושטאנדינה) הביא וז"ל בתנחומא ובפסיקתא ותשלם כל המלאכה אמרינן מאד עמקן מחשבותיך עלינו ארית בכ"ה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן כו', והוא ברבתי פ"ו פסקא ותשלם כל המלאכה, גם מה שמסיים שם בפרדס הגדול, ובמדרש מזמור שיר תנוכת רבית לדוד, שבעה חנוכה הן כו', הוא בפסיקתא רבתי פסקא ב'.

(י) רש"י בפי' המיוחד לו (ד"ה"ב ט"ו ו'), מפרש בפסיקתא, כתוב אחד אומר אלמונים כו', הוא בפסיקתא רבתי פ"ג פסקא אנכי.

(יא) אור זרוע ה' חנוכה סי' שכ"ב, תניא בפסיקתא בענין חנוכה נר חנוכה שהותיר ביום ראשון מוסיף עליו ביום שני ומדליקו, ביום שני מוסיף עליו ביום שלישי כו', הוא בפסיקתא רבתי ריש פסקא ג' פסקא ביום השמיני נשיא, ומובא ברוקח ה' חנוכה סי' רכ"ו, ובמרדכי פרק במה מדליקין, ובמגן ב"י או"ח תרע"ו בשם הפסיקתא רבתי, אולם בסמ"ג ה' חנוכה, ובשבולי הלקט כ"י ערוגה ה' סי' קפ"ה, ובגדפס ה' חנוכה סוף סי' נ', ובדרא"ש שבת פ"ב, ובאבודרהם ס' תפלת חנוכה, הביאו המאמר הזה בשם השאלילות, ובאמת השאלילות לקח דבריו מדרבתי, (יב) שבולי הלקט כ"י (ערוגה השלישית סי' קנ"ו), ובגדפס (סי' מ'), ומובא בתניא רבתי (סי' כ"ז), כתב וז"ל בפסיקתא אמרו בש"ר יוחנן צריך שיהא עניו בכוס ושיהא בירו של ימין ושתהא ידו גבוה מן הטבלא מפת ושיהא מברך באימה ולא בקלות ראש ע"כ, והוא בפסיקתא רבתי ריש פ"ט פסקא למנצח על הגנינות, ובלי ספק ראה מובא כן באיזה ספר מן הגאונים כמו שסיים בכ"י, מצאתי בשם ר' אביגדור כהן צדק, כי הוא בעצמו כאשר הביא מדרבתי יכניה פסיקתא רבתי, עיין לעיל הערה י"ב, ולפלא בעיני שהביא המאמר הזה צריך שיהא עניו בכוס בשם פסיקתא רבתי, הלא הוא מבואר בירושלמי ברכות סוף פ"ז, והמאמר שיהא מברך באימה לא בקלות ראש ליתא בירושלמי, ועיין בבלי ברכות נ"א ע"א, י' דברים נאמרו בכוס כו'.

(יג) הרוקח (ה' ד' פרשיות סי' רל"ד). ובפסיקתא קומי אורי שבוע שבן דוד בא מביאין קורות של ברזל ונותנין לו על צוארו כו', הוא בפסיקתא רבתי פסקא קומי אורי, וצ"ל ברוקח פסיקתא רבתי, כי הרוקח רשם תמיד הפסיקתא לחור, ופסיקתא רבתי לחור, עיין לעיל אות ה' סימן י"ג ובהערה י'.

וכן ברוקח (ה' ברכות סוף סי' שכ"ט) בפסיקתא מתעטף ומברך שאם וזרעו מגולה מכסה אותה ומברך שתהא המצוה באימה ע"כ, הוא ג"כ ברבתי פ"ט. ויש ג"כ לחקן פסיקתא רבתי, במקום פסיקתא.

(יד) המרדכי (ה' קטנות סי' תתקנ"ב), הר"ש (ה' קטנות ה' ס"ת סי' י"ב), הטור (ה' תפילין פ"א סימן צ'), הגה"מ (ה' תפילין פ"א אות צ'), כלם הביאו בשם הפסיקתא כי ביה ה' צור, עולמים העה"ז נברא בה"א והעוה"ב ביו"ד מה יו"ד יש לה נקודה אחת למטה ע"כ, הוא בפסיקתא רבתי סוף פ"א פסקא עשרת הדברים, וכן מובא כן במנהיג (ה' תפילין) וסיים כך אמרי' בפסיקתא בפרשת מתן תורה, אולם יש לחקן בדבריו שצ"ל בפסקא עשרת הדברות, ופסקא מתן תורה היא פסקא אחת מוקדמת, והתימא כי כלם כאחד הביאו את הפסיקתא רבתי למקור ובאמת נשנה המאמר הזה בירושלמי תניגה פ"ב ה"א, ועיין בבלי מנחות כ"ט ע"ב, וכן מצאתי המאמר במסכת היכלות פ"ז (בית המדרש ח"ב צד מ"ו).

בהמנהיג

טו) בהמנהיג (ה' תענות אות י"ד) הביא בשם ר"ת פתרון י"ג מרות, ה' ה' הם ב' מרות דאיתא בפסיקתא ותאמר ציון כו', הוא ברבתי בפסקא הזאת, וכוון לדברי התוס' ר"ה י"ז ע"ב, כמו שהבאתי לעיל סימן ב'.

מו) לעיל סימן י"ד הבאתי בשם המדרכי מה' קטנות, וכן ראיתי עוד במדרכי שבועות פ"ג כתב וזל: וכן צדקתו אפשר שנתנית ידו היא נתינת יד לישבע בסת' כך היה נראה מדאמינן בפסיקתא עכ"ל. כוונתו להפסיקתא רבתי פכ"ו פסקא דברי ירמ' אות ג' וכן מובא בשו"ת מדר"ם רומנברג ח"ג תשובה קמ"ח (הגרפס מ"י ישן עם הערות והנהגות מירידי הרה"ג אוצר בלום מוה"ר ר"ן ראבינאוויטשן נ"י), שכתב בפסיקתא פ' דברי ירמ' שבא נבוכדנצר להגלות אותו גלות ראשונה של יכניה כו' ע"ש.

יו) רבינו אורן הכהן מלוגיל, בספרו ארחות חיים (ה' תפילין אות כ"ח) הביא וז"ל בירושלמי ובפסיקתא כתוב ריב"ז לא הו' זוין מניה תפילין לא בקיימא ולא בסתוא כו' ע"כ. הוא בירושלמי ברכות פ"ב ה"ב, ובפסיקתא רבתי פכ"ב פסקא תניתא דעשרת הדברות, וראיתי באור ורוע הגדול סימן תקל"ב הביא זאת בשם מדרש ילמרגו. פ' אני פי מלך שמור, וכן מתחלת הפסקא הזאת ברבתי. וכן בארחות חיים (שם אות כ"ח) ובפסיקתא משמע ששני תגין יש א' למעלה וא' למטה ע"כ. הוא בפסיקתא רבתי פכ"א, עיין לעיל סימן י"ד, (שם ה' קריאת ס"ת אות נ"ט) ובפסיקתא איתא במדרש [צ"ל בפסקא] ותשלם כל המלאכה אר"ה בכ"ה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן כו', הוא בפסיקתא רבתי פ"ו, (שם ה' שבת אות ג') הביא מאמר גדול בשם הר' יהודה ב"ר יקר ז"ל, ובתוך דבריו הביא ואמינן בפסיקתא יעקב אבינו מזומן לסעודת הקב"ה לע"ל ע"כ. הוא בפסיקתא רבתי סוף פסקא מ"א פסקא תקעו שופר בציון, (שם ה' ר"ה אות ב') כתב וז"ל פסיקתא כשרן הקב"ה ארה"ר שתף מדה"ד למדה"ד והתנה עמו שכך ידיו את בניו במרת רחמים כו', הוא בפסיקתא רבתי פסקא בח"ל השביעי.

יח) האבודדרם (סדר תנוכה דף ס"ב ע"א) ומפרש המעם בפסיקתא מפני שנשלמה מלאכת המשכן בכ"ה בכסלו ע"כ. הוא ברבתי פ"ו ולקח דבריו מא"ה (עיין לעיל סי' י"ז), (שם סדר תפלת התעניות דף ע"ח ע"א) וחכמי צרפת אומרים כי ה' הם שתי מרות ויביאו ראיה מדאמינן בפסיקתא ותאמר ציון כו', כוון לדברי התוס' ר"ה י"ז ע"ב, והוא ברבתי פל"א פסקא ותאמר ציון.

יט) הריא"ז באלפסי (מילה סוף פ"ג סי' ג') כתב וקורין בפ' נשא בנשיאים ג' בכל יום ומפרש בפסיקתא משום שנשלם מלאכת המשכן בכ"ה בכסלו ע"כ, הוא ברבתי פ"ו, וכן מובא בן בשם פסיקתא בא"ה ה' קריאת ס"ת אות נ"ט, ובכלבו פ"כ, ובאבודדרם סדר תנוכה, גם במור או"ה סי' תרפ"ה.

כ) רבינו בחי (תרומה בפ' ועשו ארון עצי שטים), וז"ל וכן הכבוד אין יודעין מקומו ומהו אומרים המלאכים ברוך כבוד ה' ממקומו, כך דרשו בפסיקתא ע"כ. כוון למאמר פסיקתא רבתי פ"כ, פסקא מתן תורה.

כא) הציוני (כי תשא דף נ"ז ע"ד) כתב כראיתא בפסיקתא דרב כהנא אמר לשור מה אברא אחריו ע"כ, הוא בפסיקתא רבתי פ"כ פסקא מתן תורה, מ"ם ברא הקב"ה בניסן, ולא נברא באייר, לפי שבשעה שברא הקב"ה את עולמו כו', ואחר החשך מה אתה בורא כו', ר"ל שור שהוא מול אייר, וזה כוונת הציוני אמר לשור מה אברא אחריו, עפ"י המאמר ואחר החשך מה אתה בורא, וכן מובא המאמר מהפסיקתא, בס' רוזאל הגדול (דף י"א ע"א), וסיים כך נדרש במדרש, וכוונתו לפסיקתא רבתי ומהו נראה שלפני המחבר הזה כבר היתה הפסיקתא רבתי מסודרת.

כב) בעל המורים (פקודי מ' י"ח) ויקם את המשכן משכן לא נאמר אלא המשכן לרבות משכן של מעלה, כראיתא בפסיקתא, שצוה הקב"ה למלאכים של מעלה להקים לו משכן למעלה ע"כ, הוא בפסיקתא רבתי פ"ה, פסקא ויהי ביום כלת משה.

כג) בס' מקראי קודש מה"ר יוסף סאמינה (ח"ב פ"א דף י"ח ע"ב), וכראיתא בפסיקתא מתי אבא ואראה וכו', אימתי אתה מחזיר לנו הכבוד כו', הוא ברבתי ריש פסקא א'.

(ב) המפרש במחזורים הישנים ביוצר לשבת חנוכה בפיוט שני זיתים, הביא כראיתא בפסיקתא מנורה המורה זו כנ"י, כוונתו לפסיקתא רבתי פ"ח ויהי בעת ההיא, גם ביוצר לפ' שקלים, בפיוט אל מתנשא לכל הראש וצדקתם תכתוב בספר, כראיתא בפסיקתא בא וראה חיבתן של ישראל שעבירותיהם מביאות אותם לירי מעלות גדולות כו', הוא ברבתי פי' פסקא כי תשא (אות י"ג ד"ה זה יתנו בא וראה כו'), וכן ביוצר לפ' זכור, בפיוט זכור איש אשר הגויע אב ללא עתו, הביא המפרש בזה אל גמלות חסד, במדרש פסיקתא יעקב היה מבשל ערשים כו', הוא בפסיקתא רבתי פי'ב פסקא דזכור (אות ד'), וכן ביוצר לפ' פרה, בפיוט קפאון חוק, ואגדה זו בפסיקתא שדורש כו', פרה זו מצרים, הוא בפסיקתא רבתי סוף פסקא פרה פי"ד, ולקוחה מפסיקתא דילן פסקא פרה.

(ח) מקומות שמוכא בהם מאמרים בשם הפסיקתא ולא נמצא בפסיקתא, גם לא ברבתי.

הנה באות ה' הצנתי לפני הקוראים, המקומות אשר הקדמונים מביאים מאמרים בשם הפסיקתא אנה הם נמצאים בפסיקתא לפנינו. גם הראיתי לדעת באות ז' כי הרבה מדרם מביאים מאמרים בשם פסיקתא סתם, והם נמצאים ברבתי, אמנם יש עוד מקומות אשר הקדמונים הביאו מאמרים בשם פסיקתא, ואינם נמצאים לא בפסיקתא דילן, גם לא ברבתי.

(א) תוס' יבמות ט"ז ע"ב ד"ה פסוק, כתבו וז"ל, ובפסיקתא בח' שמות של ממטרון מונה נמי נער ע"כ, וזה לא נמצא לא בפסיקתא דילן, ולא ברבתי, ובתוס' חולין דף ס' ע"א ד"ה פסוק, הביאו זה בשם ספר יוספון, וגורסין שבע במקום שמונה, ונכתב בצדו, שבעים, ונראה כי היא הגי' האמתית, ואולי יש לתקן בתוס' במקום ובפסיקתא, צ"ל בס' היכלות, או בפרקי היכלות, כמ"ש הציוני (פרשה בראשית דף י"ד ע"א) אמר ר' ישמעאל שאלתי לממטרון שר הפנים מה שמך אל שבעים שמות נגד שבעים אומות שבעולם כעין שמו של הקב"ה מלכי, אבל מלכי קורא אותי נער ע"כ, וכן הובא בשל"ה חלק עשרה מאמרות סוף מאמר שני, ועיין בהיכלות רבתי פכ"ו (בית המדרש ח"ג צד ק"ד) ממטרון שנקרא שמו על שמונה שמות, ואולי היה הפסיקתא ופרקי היכלות בקובץ אחד, ורבותינו בעלי התוס' רשמו ע"ש התחלת הקובץ, ועיין הקדמת מדרש אגרת בראשית שהביא וז"ל והי' נמצא ג"כ בידי חכמי התוספת, ס' שבעים שמות למט"ט, וקראו אותו בשם פסיקתא עיי"ש.

(ב) תוס' שבת קי"ט ע"ב דה כל כתבי, וז"ל ור"י אומר דיש בפסיקתא במעשה דר' ישמעאל בן אלישע דקאמר התם כשישראל נכנסין לבתי כנסיות ואומרים יהש"ד מברך בקול רם מבטלין גזרות קשות עכ"ל. וזה לא נמצא בפסיקתא. ודברי התוס' מובאים במרן ב"י (אורח סי' נ"ו) ולדעתי צ"ל בתוס' במעשה מרכבה דר' ישמעאל בן אלישע, והוא ספר היכלות, או צ"ל בפ' דר' ישמעאל, ור"ל בפרקי ר' ישמעאל, כי ס' היכלות נקרא ג"כ פרקי ר' ישמעאל. ועיין פחד יצחק ערך אמן שהביא דברי התוס' הללו, וז"ל דיש בפסיקתא דר' ישמעאל בן אלישע להשמיט מלת "במעשה" ואף שלא נמצא לפנינו בהיכלות היה כן לפני חכמי התוס', ועיין באור זרוע ה' שבת סי' מ"ב, ותקנו נמי לוטר קרושה בנעמימות ובקול רם דאמר ר' ישמעאל שמעתי נעמימות קול וכו', והביא שם מאמר גדול מפרקי היכלות.

(ג) תוס' ערובין י"ט ע"א ד"ה והאיכא, כתבו ח"ל ומירו קשה דפסיקתא לא חשיב להם בשמות שלמה עכ"ל. והנה לא נמצא המאמר בפסיקתא רק במדרש ריש קה"ר, ובריש חיות.

(ד) תוס' פנחות ס"ד ע"ב ד"ה ועל, כתבו וז"ל: ורש"י פי' בתפלת השחר דף כ"ד [צ"ל כ"ז ע"א] דבימי שלמה היה כשנשא את בת פרעה שישן ער ד' שעות והיו מפתחות של ביהמ"ק תחת מראשותיו, וה"ל איתא בפסיקתא ע"כ, וע"ז העיר הגאון הר"ב שם, ברש"י שלפנינו בברכות לא מצאתי, אמנם במשלי ל"א פירש"י כך וסיים כראיתא בפסיקתא ע"כ, והנה לא נמצא המאמר בפסיקתא רק במדרש ויד סוף פ"ב, ועיין במד' פי"י, ומובא בילקוט ירמיה רמז שי"ב, בשם מדרש ויד, וראיתי שגם האור זרוע הגדול ד' תפלה סי' פ"ה, הביא המאמר הזה בשם הפסיקתא.

ח) שבולי הלקט (כ"ה ה' מילה ס' ד'), ובפסיקתא דריש אשר קידש ידיו מבטמן זה אברהם שנקרא ידיו, כרתיב מה לירידי בבית ע"כ. ליהא בפסיקתא, וראיתי בתוס' שבת קל"ז ע"ב דה ידיו, ותוס' מנחות ג"ז ע"ב דה בן ידיו, שהביאו דרשה זו בשם הר"ת בסתם. ועיין ספרי ברכה ובגמרא מנחות שם אברהם נקרא ידיו שנא' מה לירידי וגו', וכן בתניא רבתי סימן צ"ה הביא ג"כ המאמר הזה

הזה בשם פסיקתא והוא לקוח משבולי הלקט (כמו שרשם בעצמו), ומה שכתב שם בערבין דרש לה על אברהם ובשבולי הלקט כ"י נאמר בערבין, הוא בטעות, וצ"ל במנחות כמו שהבאתי.

(ט) מנורת המאור, הבאתי לעיל אות ה' הערה י"ד, שהמחבר הזה הביא בסימן רצ"ה בעשרת ימים אין כתיב כאן, אלא כעשרת הימים אלו עשרת ימי תשובה, לא נמצא בפסיקתא רק בירושלמי בכורים פ"ב ה"א, ובמדרש שו"ט מזמור כו', ובמדרש שמואל סוף פכ"ג, ועיין בבלי ר"ה ו"ח ע"א, גם בסימן ש', הביא בשם הפסיקתא משל לבעה"ב שהי' לו שתי פרות כו', לא נמצא בפסיקתא, רק במדרש ב"ד פנה, ובמדרש שו"ט מזמור פ"ו, וע"ש בהערה שהעירוני מה שהביא בסימן קמ"א, וסימן ר"ל, נמצא כלשונו במדרש חזית.

(י) ארתות חיים, לרבינו אהרן הכהן מלוגיל (ה' י"ב אות ל"ד) ובפסיקתא גרסינן גדולה צדקה שמוציאה מדיני של ניהנם שנאמר כפר לעמך ישראל יכול כיון שמת אדם אין לו תקנה בצדקה ת"ל כפר מלמד שזורקין אותו מדיני של ניהנם ע"כ, המאמר הזה לא נמצא בפסיקתא גם לא ברבתי, רק לקח דבריו מתחומא ריש האינוני, וע"ש ברתחלת המאמר מובא שם מאמר אחד בשם הפסיקתא, והוא ברבתי פ"כ פסקא מתן תורה, וחשב שגם הסיום הזה בתחומא, לקוח ג"כ מהפסיקתא רבתי.

(יא) הילקוט. (יהושע רמז כ"ט) וידברו בני יוסף את יהושע מדוע נתת לי גורל אחד וחבל אחד כו', ונרשם שם, פסיקתא' אולם ליחא בפסיקתא גם לא ברבתי, וצ"ל ספרי פ' פנחס, ועיין בהרמב"ן שם, והאגדה הזאת מובא גם ברש"י יהושע י"ז י"ד, וכן בילקוט משלי רמז תתקנ"ה, במאמר לב תכס מצוין פסיקתא וליחא בפסיקתא, ונמצא בריש מדרש חזית, ועיין לעיל אות ה' הערה כ"ב.

(יב) פי' המיוחס לרש"י, ב"ד פכ"ח, הביא וז"ל: ר' לוי היה פתח ליה לשבח נוי כרתים נוי שהוא כורת הברית כו', וכן מפורש בפסיקתא דרב כהנא ובמדרש חזית ע"כ, מה שהביא ממדרש חזית הוא בפ' משכני, אבל מה שהביא בשם הפסיקתא, לא מצאתי לא בפסיקתא שלנו, ולא ברבתי.

(יג) שו"ת מהר"ק שורש קע"ה (דפוס וויניציא דף ר"ט ע"ב) הביא וז"ל: חוס' ר' יהודה מפריש רבו של רבינו משה מקוצי בעל הסמ"ג שכתב בפ' במה סומכין וז"ל תימה אמאי סומכין העולם כו', ורבינו תם מפרש כו'. ומיהו סומכין אנו על הפסיקתא דאמר בה, למען תהיה תורת ה' בפיך, כל הקורא בתורה כאלו מניח תפלין ואמנם שמעתי שגורם שם איפכא, כל המניח תפלין כאלו קורא בתורה וצריך עיון שם עכ"ל. המאמר הזה לא נמצא בפסיקתא ולא ברבתי, רק במכילתא פרשה בא פי"ז, למען תהיה תורת ה' בפיך, מכאן אמרו המניח תפלין כאלו קורא בתורה, וכל הקורא בתורה פטור מן התפלין ע"כ, ומדברי מהר"ק שהבאתי נראה כי המאמר וכל הקורא בתורה פטור מן התפלין הוא נוסחא אחרת ועיין במדרש שו"ט מזמור א', אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע רוצין אנו ליגע בתורה יום וליל אבל אין לנו פנאי, א"ל הקב"ה קיימו מצות תפלין ומעלה אני עליכם כאלו אתם יגיעים בתורה יום ולילה ע"כ. וכן ראיתי באור זרוע ה' תפלין סי' תקצ"ד כתב וז"ל תני במכילתא המניח תפלין פטור מת"ת, שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך, פי' לאו פטור ממש, אלא מעלין עליו כאלו תורת ה' בפיו עכ"ל. ועיין בשו"ת מדרים מרושנבערג סי' תר"ט, כתב וז"ל קרקפתא דלא מנח תפלין פירש ריב"ן דאמר במכילתא כל העוסק בתורה פטור מן התפלין, וק"ש כעוסק בתורה, וזאת היא נחמתי ממושעי ישראל בגופן עכ"ל. ומה שהיה לפני הקדמונים נוסחאות שונות במכילתא, ועיין ירושלמי שבת פ"א סוף ה"ב, מפסיקין מת"ת לק"ש ולהפליין, ועיין בבלי סוכה כ"ו ע"א.

(יד) מנהגים (הנרפסים במחזורים הישנים) אחר מנהגי חנוכה נמצא קצת ליקושי דיני מילה וכתב וז"ל: ובפסיקתא נדרש למחות האבל ביום מילה מלהתפלל עכ"ל. וע"ש שמקור דבריו הוא בתשובת מהר"ם מינץ סי' מ"ג, ולא נמצא בפסיקתא כ"י, גם לא בפסיקתא רבתי וראיתי אחרי העיון בתשובת מהר"ם מינץ שטעם בעל מנהגים, וז"ל הגאון מהר"ם מינץ בתשובתו יש מוחים לאבל מלהתפלל ביום המילה כו', ואי טעמא שלהם לדרות האבל להתפלל ביום המילה דהמחל מתפלל,

ו"א סמך לזה רוממות אל בגרונם וחרב פיפית בידם, הא ליתא ולא נמצא דרשה זו בשום דוכתא, רק הקטפים והדרשנים אומרים זה, ואותו קרא נדרש בברכות הכי, אריא כל הקורא קש על מפתו כאלו אותו חרב פיפיות בידו, שני רוממות אל וגו'. ובפסיקתא נדרש לענין דברי תורה ר"י אומר חרב פיפיות שתי תורות שבכתב ושבע"פ ר' נחמיה אומר חרב הוא שאוכלת בשני צדדיה ונותנת חיים בעה"ז ובעה"ב, לכן אמינא האי מנהגא כו' עכ"ל. וזוהו תראה שמעה בעל המנהגים, והפסיקתא שהביא הנאון מהר"ם מינץ ז"ל הוא בפסקא בחדש השלישי, ומובא בילקוט תהלים רמז תתפ"ט, ועתה ראיתי ביו"ד ה' מילה סוף סימן רס"ה שכתב נהגו המוהלים להתפלל ביום המילה שנא' רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם, וכתב שם השו"ד וכתבשובת מהר"ם מינץ סי' מ"ג, כתב הא ליתא ולא נמצא דרשה זו בשום דוכתא וכו', ואותו קרא נדרש כו'. ובפסיקתא נדרש לענין ד"ת כו', וכתב עוד שם דאין לדחות משום כך האבל להתפלל ביום המילה כו', ובהגהת מנהגים העתיק דבריו בקצרה, אבל יש שם טעות בהעתק כו' עכ"ל.

טו) רבינו מנוח בפירוש על הרמב"ם (ה' סוכה פ"ג דף נ' ע"א) כתב וז"ל ואמרינן בפסיקתא דרב כהנא, פרי עץ הדר כנגד דניאל כו' וענף עץ אבות וערבי נחל כנגד חנניה מישאל ועזריה כו'. לא נמצא בפסיקתא ולא ברבתי, ואולי ה"ל לפניו בפסיקתא רבתי פסקא דסוכה החסירה בדפוס. עוד שם (ה' סוכה פ"ג דף נ"א ע"ב) וראיה לדבר מהאי דאמרינן בפסיקתא דרב כהנא פרי עץ הדר זה אברהם כו', ואית דאמרי כמו שהרם מקיף כו', ואי נמי שהיה דבריו ערבים כו', ליתא בפסיקתא.

טז) בס' אבנת רוכל (דף ח' ע"א) כתב וז"ל ובריש פסיקתא נמי אמרינן כשברא הקב"ה עולמו פשט ידו תחת כסא הכבוד והוציא נשמת המשיח וכת שלו, אל רוצה אתה להבראות ולגאול את בני כו'. המאמר הזה לא נמצא בפסיקתא ולא ברבתי, ואף אם בפסיקתא רבתי פל"ז פסקא קומי אורי נמצא מאמר הדומה קצת לזה, בכל זאת לא כוון למאמר הפסיקתא רבתי, גם יעיד על זה מ"ש בריש פסיקתא ולדעתי כוונתו למדרש ר' משה הדרשן, עיין ישועות משיחו (העיון השלישי פי"א), שהביא מאמר ממדרש ר' משה הדרשן על בראשית ברא אלהים, הדומה קצת למאמר שהביא האבנת רוכל, וזו כוונתו במ"ש בריש", וכן עוד שם (דף ט' ע"א) כדאמרינן בפסיקתא צא ולמד החדש מלא הלכנה יחידה כשהיא נולדת היא קטנה כו', ליתא בפסיקתא וברבתי, עיין שמ"ר סוף פט"ו.

יז) הרוויה בפירוש למחזור ר"ה, ביוצר ליום שני בפיוט מלך אמן, חקם הטריפס פנימי וחיצון, הביא וז"ל: ואמרו בפסיקתא מימיו של אותו צדיק לא נצטער אלא על פנימי וחיצון ע"כ, לא נמצא בפסיקתא ולא ברבתי, וראיתי שבעל המנהיג ה' שבת סי' ע"ז הביא המאמר הזה בשם ירושלמי ברכות.

יח) הרב האברבנאל ישעיה נ"ה, אמנם בפסיקתא אמרו דרשו' בהמצאו אר"ש בר אונאי משמיה דרב מגין לגור דין כו', המאמר ליתא בפסיקתא רק מעה במח"כ ברברי הילקוט ישעיה רמז שמ"א, שהביא מאמר אחד ומצוין בצדו פסיקתא, ואח"כ מתחיל רמז שמ"ב, והביא את המאמר הזה, ומצוין לנכון ר"ה י"ח ע"א, והרב אברבנאל חשב שהציון פסיקתא במאמר שלפניו, מוסב גם על זה, וכן בירמיה מ"ה, אמרו חכמים ז"ל בפסיקתא ומנוחה לא מצאתי כו', לא נמצא בפסיקתא ולא ברבתי, רק מובא בילקוט ירמיה רמז שש"ש בשם המבילתא, והוא לפניו במבילתא ריש בא, אמנם לפני מאמר זה בילקוט, מובא מאמר אחר, בשם הפסיקתא רבתי, וחשב הרב האברבנאל, כי גם המאמר הזה הוא מהפסיקתא, וכן בספרו ישועות משיחו, כתב במס' ד"א זוטא והוא ג"כ בפסיקתא, תשעה נכנסו בג' בחיים עכ"ל. לא מצאתי בפסיקתא, ולא ברבתי, ומובא בילקוט בראשית רמז מ"ב בשם מס' ד"א.

יט) בכפתור ופרח פרק העשירי (ד' בערלין דף ל"א ע"א) בפסיקתא בתחלה לא היו ארזים בבבל, עד שעמד נבוכדנצר הרשע ועקן מא"י ושתלן בבבל. לא מצאתי בפסיקתא גם לא ברבתי, רק במדרש איכה בפי' דרכי ציון אבילות, ומובא בילקוט ישעיה רמז רפ"ה בשם מדרש איכה. —

ט) רבים אשר הביאו דברים מהפסיקתא אף אם לא הזכירוה בשם.

(א) מדרש ב"ר הביא ממנה הרבה מאמרים, ותמצאם כלם בהערותי איש איש על מקומו, אולם מה שנמצא שם (פ"א) על המאמר ונהורא עמה שרא זה מלך המשיח שנאמר קומי אורי, מצוין בפסיקתא' היא הוספת המעתיק או המדפיס וכוונתו לפסיקתא רבתא, שכן נדרש שם בפסקא קומי אורי על מלך המשיח, אבל בפסיקתא שלנ' לא נמצא דניאל דניאל רמו אלף ס', הביא דברי המדרש מ"ר בלי מלה "בפסיקתא" והנה המלה הזאת במדרש מוסבה רק על המאמר שלמעלה לא על שאחריו אר"י בר סימון מתחלת בריותיו של עולם הוא גלי עמיקתא וססרתא, שלא נמצא ברבתי שם, (עיין כ"ח ח"ח צד 120) וזה נגד דעת ידירי הרב התוקר הגדול מהר"ש זקס נ"י (רתחיה צד 15 הערה 5 ועוד הפעם אוצר חכמה ח"א צד 93) שחושב שהכוונה במלת בפסיקתא אל פסיקתא כ"י ושהיא מוסבה ג"כ אל המאמר שלאחריה, כי אחר שהאר"י עינינו בפסיקתא הישנה, עינינו הוראות שלא נמצא שמה דרש הוה, א"כ כבוד ידירי הרב הגדול מהר"ש במקומו מונח ובהכרח הכוונה על הרבתי, וע"ע בס' ערך מלין ערך אפסרתא (אות ט"ז).

(ב) מדרש וי"ר שהוא ג"כ מן המדרשים היותר קדומים, מלבד מה שנמצא בו מאמרים רבים מהפסיקתא כמו לדוגמא ריש פכ"ו ר' תנחום ב"ר חנינאי אמרית ה' אמרית מטרות, עד ויא' ע"י שהיה ספק מידו למחות על כך ולא מיתה, והוא מפסקא פרה, וכן פ"ז ר' אחא משם ר"ח מר פפא שלא יחא ישראל אומרים וכו', מפסקא את קרבני, ובפ"ח ר' לוי פתח הוא מפסקא שקלים, וכן רפ"י, הוא מפסקא נחמו ועוד שם ר"י ורוביל תשובה עושה מחצה ותפלה עושה הכל, הוא מפסקא שובה, ומריש פמ"ו ושפח ה' בנות ציון, הוא מפסקא ותאמר ציון, מלבד זה נמצא כי לקח המאסף גם פסקות שלמות ממנה מועתקות אות באות, כמו פרשה כ' הוא מפסקא אחרי מות, פכ"ו הוא מפסקא שור או כשב, מכ"ח הוא בפסקא דהעומר, סכ"ט הוא מפסקא דר"ה, פ"ל הוא מפסקא ולקחתם לכם.

(ג) מדרש חוית ואיכה וקה"ר, שהם ג"כ מן המדרשים הקדומים, שאבו ג"כ הרבה מאמרים ממנה כמו מדרש חוית בפסוק נגילה ונסמחה בך בעשורה לשונות של שמחה, הוא בפסקא רני עקרה, שם ד"א נגילה ונסמחה בך חמן תנינן כו', מפסקא שוש אשיש, בפסוק אל תראוני, רבש"ע על שלא שמרתי הלא אחת כתקנה בא"י, בפסקא ותאמר ציון, בפסוק כשושנה בין תחוחים ר"י בשם ר' חנין גוי מקרב עם, הוא מפסקא החורש פסוק כתפוח בעצי היער, הוא מפסקא בחדש השלישי, פסוק סמכוני באשישות עד ואימתי בחדש השלישי ג"כ מפסקא בחדש השלישי, סדרא תנינא קול דודי עד יונתי בחגוי הסלע, כל המאמר הגדול הזה הוא מפסקא החדש, פסוק כמעט שעברתי, מרודך היה למוד לאכול בו' שעות, הוא מפסקא כי תשא, פסוק הנה ממתו עד תני עד שלא יתא אדם, מפסקא החדש, פסוק אפריון, צאינה וראינה, הוא מפסקא ויהי ביום כלת משה, פסוק מה יפו דודיך, מפסקא שוש אשיש, פסוק נפת תטפנה שאל ר"א בריש, וכן בס' גן נעול, מפסקא ויהי בשלח. פסוק באתי לגני מפסקא ויהי ביום כלת משה, פ' אני ישנה מפסקא דהחדש, פ' ידיו גלילי זהב ר"א בר"ש אתו חמרייא, מפסקא ויהי בשלח, פ' חבו ממתקים ארשב"נ בג' מקומות נתוכח הקב"ה, מפסקא שור או כשב, פ' יפה את רעיתי שש גלות צב מפסקא ויהי ביום כלת משה, פ' מה יפו פעמך אר"י בן לוי ראוייה היתה עצרת מפסקא ביום השמיני עצרת, פ' שימני כחותם משם אני נותק מלכות בית דוד מפסקא שובה, פ' מים רבים ר"י הוה מטייל, מפסקא דסוכה, וכמו כן באיכה רבה וקה"ר, כאשר רשמתי בהערותי אחת לאחרת ופה קצר המצע מהשתרע. —

(ד) מדרש שמ"ר, במ"ר, רב"ר, שהם ממדרשים המאוחרים בזמן קיבוצם, שאבו מן הפסיקתא מאמרים רבים וכלם תמצא בהערותי, כמו לדוגמא מדרש שמ"ר פ"ב ויהי ברד ואש, מפסקא ויהי ביום כלות משה, פ"ח הה"ד גקים רבה עברו מפסקא ויהי בחצי הלילה, פ"כ ד"א ויהי בשלח הה"ד אמרו לאלהים כו' מפסקא ויהי

ויהי בשלח, וכן עוד שם ומנן היה משה ידע היכן יוסף קבור י"א סרח בת אשר הראה אותו והיה קבור בגילום מה עשה משה וכו'. קצר המעתיק ויצא במלת "וכו" ידי חובתו וכיון להפסיקתא פסקא ויהי בשלח, סוף פנ"ב בעמרה שעמרה לו אמו כו' מפסקא ביום כלות משה, מדרש במ"ד סוף פ"ב הוא מפסקא אחרי מות, פ"א ארשב"נ בשלשה מקומות שמעו או"ה שהקב"ה מוכיח את ישראל ושמחו כו' מפסקא שור או כשב, פ"א דומה דודי לצבי כו' מפסקא החודש, שם ארשב"י עד שלא יהא האדם ג"כ מפסקא החודש, פ"ב ד"א במלך שלמה, הוא מפסקא ויהי ביום כלות משה, שם, שש עגלות צב ג"כ מפסקא הזאת, פ"ג א"ר חוניה לימדתך התורה ד"א כו' מפסקא הנ"ל, שם א"ר ישמעאל ב"ר יוסי באתי לגן אין כתיב כאן ג"כ מפסקא הנ"ל, פ"ט כל המאמר עד קח את המטה והשקית את העדה, מפסקא פרה, פכ"א את קרבני לחמי א"ל הקב"ה למשה כו' מאמר גדול מפסקא את קרבני, שם ביום השמיני עצרת זש"ה יספת לגוי כו' מפסקא ביום השמיני עצרת, וכן מדרש רב"ד פ"ב א"ר יוחנן כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקב"ה לומר אימתי ר"ה מפסקא החודש, פ"ה דורו של אחאב כו' מפסקא פרה, פ"ו ר' אליעזר בנו של רשב"י שאל את ר"ש בן יוסי כו' מפסקא ויהי בשלח, וכן הראה שיש מקומות במדרשים אשר המאסף ציין על הפסיקתא, כמו במדרש שמו"ר שמו"י ואמר ה' אל משה דה"ר קול דודי הנה זה בא וכל הענין בפרשיות עד עמכם שנאמר ענה דודי ואמר לי כו', הכוונה כי כל הענין הנדרש על מקרא זה תמצא בפסיקתא בפסקא החודש וקרא לפסיקתא פרשיות יען כי היא מסודרת על ארבע פרשיות, ומלת "שנאמר" היא ט"ס וצ"ל ענה דודי כי כאן מתחיל דרוש חדש. ועיין בפ' הגאון מדרום פסקא החודש אות י"ז מה שהתעורר ג"כ על זה, ובערך מלין צד קע"ח, וכן בשמ"ר פכ"ט ד"א אנכי ה' אלהיך ר"א בר חנינא פתח שמעה עמי ואדברנה כמ"ש בעשרת הדברות, הכוונה ג"כ מה שנדרש עה"כ הזה בפסיקתא דילן פסקא בחדש השלישי (עיין הערה ס"ב) ובעבור שפרשת בחדש השלישי מרבית במתן תורה קראה עשרת הדברות, וכעין זה תמצא שם פ"א ויאמר ה' אל משה הה"ד חזית איש מהיר במלאכתו כדכתיב בפ' ותשלם כל המלאכה ע"כ, רומז ג"כ אל הפסיקתא, אך כאן אין הכוונה על פסיקתא דילן, רק אל הרבתי פ"ו פסקא ותשלם כל המלאכה, וכן ריש פל"ט כי חשא כך פתח ר' תנחומא שדרך אגן הסדר וגו', וכל הפתיחות כולן כענין הכתוב בפרשיות ועוד אמר לו הקב"ה כו', הכוונה ג"כ לפסיקתא רבתי ששם פ"י פסקא כי תשא תמצא כל הדרשה עד אמר לו הקב"ה ומלת "ועוד", היא ט"ס וצ"ל, וטעם הפתיחות, לפי שנאמר שם כך פתח ר' תנחומא, ולפיכך קרא הפרשות פתיחות, ועיין בפירוש הגאון מדרום ז"ל בפסקא שם אות ב' שהתעורר שזה דברי הסופר, וע"ש מה שהעיר על ועוד אמר לו, והנכון כמו שכתבתי, וכן תמצא במדרש דברים רבה ספ"ב ר"א שוש אשיש למדיד לאשה שהלך בעלה ובנה וחתנה למד"ה, כדכתיב בפסיקתא עד שוש אשיש, הכוונה לפסיקתא דילן, וצ"ל כדכתיב בפסיקתא דשוש אשיש, כי שם נמצא המאמר בשלמותו.

(ה) התנחומא מלבר כי יש בו הרבה מאמרים מהפסיקתא כאשר תמצא בהערותי, העתיק ג"כ בפ' תשא במאמר המתחיל זש"ה רבים אומרים לנפשי כל פסקא כי תשא עד סופה, נס שם בפ' תצא זכור את אשר עשה לך עמלק זש"ה יזכר עון אבותיו נעתקה כל פסקא דזכור, ובפ' חוקת מן זש"ה מי יתן טהור מצאם עד פרה זו מצרים נעתקה כל פסקא דפרה, וכן בפ' עשר תעשר העתיק ג"כ כל הפסקא דעשר תעשר ככתבה וכלשונה.

(ו) גם בזה, מובא מאמרים רבים מהפסיקתא, לדוגמא עיין פסקא שור או כשב הערה ל"ו, וזאת הברכה הערה ל"ז, ועוד הרבה.

(ז) רב אחאי גאון בעל השאלות השתמש בה לדוגמא סוף פ' צו סי' פ', ר"ל ור' זכריה בש"ר ברכיה אמרו, בטכסים של מלכות כו', וציין הגאון דר"ב וכעין זה תמצא בילקוט וארא רמז קפ"ב בשם התנחומא ע"כ. אולם מקור המאמר הוא בפסיקתא ויהי בחצי הלילה עיין הערה פ"ד.

(ח) הפייטנים וביחוד ר"א הקליר שאבו רוב דברי פיוטיהם מהפסיקתא ובהערותי ציינתי הרבה מקומות אשר הקליר יצר חרוזיו על פי הפסיקתא, וכבר העיר על זה

זה רבינו אליעזר מגרמיוא ברוקח (ה' ר"ה סי' ר') שהקליר יסד פיוטו מלך אמן עפ"י הפסיקתא וכן העיר שם מה שיסד הקלירי נעלה שופר עם תחנון שדי לפתוחך בם בחינוך, וכן קשוב קול תקיעה מתוקעי לך היום מלך רחמים תעורר למחביך מלך מיוסר עפ"י הפסיקתא דר"ה. וכן שם (סי' ר"א) ובפסיקתא דרש"ר לוי כתוב אחד אומר וכו' וכן יסד ר' שמעון בקרובץ של יום שני ע"כ, וכאשר תראה המאמרים והדרושים בפסיקתא, ואח"כ תקרא את פיוטי הקליר אשר נוסדו עליהם, אז יובנו לך בנקל, ותראה על מה אדניהם המבעו, וכן תראה בתניא רבתי סי' צ"ו והוא לקוחה משבולי הלקט, כ"י (ה' מילה סימן ז') כתב וז"ל רוב פיוטים של הקלירי עפ"י הירושלמי ועל פי האגדות, וכן שם בכ"י (ערוגה א' סימן כ"ח) הביא בשם רבינו תם כי רוב דברי הקליר עפ"י תלמוד א"י וחולק על תלמודנו ע"כ. ועיין תוס' תנינה י"ג ע"א ד"ה ורגלי, וראב"ן מובא בפ' ממה לוי ודרושה העירו כמה פעמים על מאמרי הפסיקתא אשר שאב ממנם הפייטן ויסד עליהם תריווי הגשנבים, וכן תראה שלפעמים החל הפיוט בכתוב ההוא בעצמו שמתחיל ממנו בפסיקתא, כמו פסקא דר"ה מתחיל הדרוש בכתוב לעולם ה' דברך נצב, וכן הפיוט מלך אמן מאמריך מרחוק מוצב, לעולם ה' דברך נצב, וכן הפיוט אקתה פרי עץ הדר, כמו שמתחיל בפסיקתא ולקחתם לכם פרי עץ הדר, וכן פסקא דסוכה מתחלת ארחץ בנקיון כפי, וכן מתחיל הפיוט ליום ב' דסוכות לר"א הקליר ארחץ בנקיון כפות, ועיין ערך מלך צד קע"ו, וז"ל מצאתי דבר פלא כי פרשתא אתריתי לסוכות מתחלת בפסיקתא שביד הרשד"ל (הוא הכ"י שלפנינו) ארחץ בנקיון כפי, והוא ממש התחלת הקרובץ של קליר ליום ב' של סכות ארחץ בנקיון כפות, לאות כי רצה קליר רק לשונות דברי הפסיקתא בחרוזים ובלשון נשגב כפי דרכו ע"כ, וכן ר' שמעון בר יצחק יסד עפ"י הפסיקתא עיין פסקא שקלים הערה פ"ט, פרה הערה כ"ו, והערותי עליהם בהערות שלי.

(י) רבים אשר הביאו את הפסיקתא ולא הייתה למראה עיניהם.

(א) באות ה' הראיתי אינה מובאה הפסיקתא בדברי הקרמונים ועתה אראך כי רבים מגדולי ישראל אשר הביאו מאמרים מהפסיקתא ולא הייתה למראה עיניהם, רק מאשר ראה מובאה בספרים אחרים הכניסו דברים אלה בספריהם והביאום ע"ש הפסיקתא, כמו הרב אברבנאל שמביא הפסיקתא הרבה פעמים ולא הייתה למראה עיניו, רק ראה דבריה מובאים בילקוט על שמה, לכן מעה לפעמים במח"כ גם החליף הפסיקתא רבתי, וכן להיפך, כמו שתראה. (ישעיה א') וחז"ל דרשו בפסיקתא כו' צ"ל בפסיקתא רבתי פ"ט פסקא בחדש השביעי, ומובא בילקוט ישעיה רמז רנ"ו, (שם) ובפסיקתא דרשו הוי אנחם מצרי כו', הוא בסוף פסקא דאיכה, מובא בילקוט ישעיה רמז רנ"ח, (שם) ובפסיקתא אמרו תפ"א בתי כנסיות היו בירושלים, הוא ג"כ בפסקא דאיכה, מובא בילקוט שם רמז רנ"ז, וצ"ל בדבריו ת"פ במקום תפ"א (שם) כמו שדרשו רז"ל בפסיקתא כו', הוא בפ' דאיכה שם מובא בילקוט שם. (שם) ובפסיק' דרשו על תחיית המתים שם שם, (שם ב') וחז"ל אמרו בפסיק' כו', צ"ל בפסיקתא רבתי, והוא בפסקא ל"ט פסקא דרנינו, ובילקוט ישעיה רמז רנ"ח נרשם על התחלת המאמר פסיקתא והוא בפסקא קומי אורי, ועל המאמר הראשון והלכו עמים רבים חסר הציון פסיקתא רבתי. (שם ה') אמרו בפסיקתא, הוא בפ' איכה, מובא בילקוט ישעיה רמז רע"ע. (שם ז') בפסיק' רבתי אמרו כו', הוא ברבתי אנכי, מובא בילקוט ישעיה רמז רע"ג, (שם כ"ב) ובכ"ד פס"ב ובילמדנו ובפסיקתא על ויהי בחצי הלילה כו'. לקח דבריו מהערוך ולפנינו הוא במדרש פס"א, וכן הביא את הילמדנו הנאבד, המובא בערוך שם (שם כ"י) ובפסיקתא רבתי אמרו בענין המנחה כו'. הוא לפנינו בפסיקתא דילי. פסקא נחמו לא ברבתי, ולקח דבריו מילקוט ישעיה רמז ש"ו, וגם שם מצוי לנכון פסיקתא, רק על המאמר א"ל הקב"ה לאבררם לך נחם את ירושלים, עד סוף דרמו, הוא מהפסיקתא רבתי, וחסר הציון, והרב האברבנאל הביא שני המאמרים האלה יחד כמו שמצא בילקוט. (שם מ"ג) כמו שפירשוהו חכמים בפסיקתא, הוא בפסקא בחדש השלישי, מובא בילקוט ישעיה רמז שי"ז. (שם נ"ב) וחז"ל בפס"י דרשו

דרשו כו', הוא ב'פ' רני עקרה, מובא בילקוט ישעי' רמז של"ח. (שם נ"ה) ובפסיק' א"ר בנימין כו', הוא בפסקא עניה סוערה, מובא בילקוט סוף רמז של"ט, ויש להעיר עוד שבמאמר שלפניו הביא הרב האברבנאל, וכן אמרו חכמים בב"ר, עתיד הקב"ה לעשות שער המזרחי של ביהמ"ק הוא ושני פשפשיין אבן ארת של מרגליות ע"כ. גם המאמר הזה לקח מהילקוט שם רמז של"ט, והוא בפסיקתא פסקא עניה סוערה, רק בילקוט שם חסר הציון פסיקתא בראש הרמז ובמאמר שלפניו סוף רמז של"ח על כי מי נח זאת לי מצוין בצדו "ב"ר" וחשב הרב האברבנאל כי הציון הזה, מוסב גם על הרמז שלאחריו, והאמת כי המאמר הזה לא נמצא בב"ר רק בפסיקתא שהבאתי. (שם נ"ה) אמנם בפסיקתא אכרו דרשו ה' בהמצאו אריש בר אוניא משמיה דרב מנין לגזר דין כו', גם בזה קרה לו שגיאה כזו, כי בילקוט ישעיה סוף רמז שמ"א, הביא מאמר אחד ומצוין בצדו פסיקתא, ואח"כ מתהיל רמז שמ"ב, והביא את המאמר הזה שהביא הרב האברבנאל וציון לנכון, ר"ה דף. י"ח ע"א, והרב האברבנאל חשב שהציון פסיקתא במאמר שלפניו מוסב גם על זה. (שם ס') ובפסיקתא רבתי כו' הוא בפסקא קומי אורי, מובא בילקוט רמז שנ"ט. (שם ס"א) וכבר פרשו הכתוב הזה בפסיקתא רבתי כו', צ"ל פסיקתא, והוא בפסקא שוש אשיש, מובא בילקוט ישעיה רמז שס"ה בשם הפסיקתא. (שם) וכן אמרו בפסיקתא, הוא בפסקא הנ"ל, ומובא בילקוט שם רמז שס"ו. (שם ס"ו) ובפסיקתא רבתי כו', הוא בפסקא ויחא אליהו, מובא בילקוט ישעיה רמז שע"א. (ירמיה בהקדמה דף צ"ו ע"ב) וכבר התעוררו ז"ל בפסיקתא רבתי על זה כו' צ"ל בפסיקתא, והוא פסקא נחמו, מובא בילקוט ירמ' רמז רנ"ו. (שם פ"ה) וכן אמרו חכמים ז"ל בפסיקתא רבתי, ומנוחה לא מצאתי כו' לא נמצא לא בפסיקתא דילן, ולא ברבתי, רק מובא בילקוט ירמיה רמז שכ"ט בשם המכילתא והוא לפנינו במכילתא בריש פ' בא, אמנם לפני מאמר זה בילקוט מובא מאמר אחר בשם הפסיקתא רבתי, וחשב הרב האברבנאל כי גם המאמר הזה הוא מהפסיקתא רבתי, וכן עוד שם הביא וז"ל כי דגה במקום הנזכר אמרו קודם המאמר הנזכר (שהביא בשם פסיקתא רבתי) ויהי מקץ עשרת ימים כו'. גם המאמר הזה הוא בילקוט שם. והוא התחלת המאמר מהמכילתא שם (כה). (יחזקאל כ"ה) בב"ר פס"ב ובילמרנו ובפסיקתא ויהי בחצי הלילה. ע"י מה שהעירוני לעיל בישעיה כ"ב. (הקדמת תרי עשר ובהושע א'), אמרו בפסיקתא כו', הוא בפסקא שובה, מובא בילקוט הושע רמז תקי"ו, והרב האברבנאל העתיק לשון הילקוט עם המעות כי הלשון שם משובש וחסר מאמר שלם באמצע כמו שהעירוני ע"ז בהעירותיו בפסקא שובה הערה נ'. (שם ב') ובפסיקתא כו', הוא בפסקא החדש, מובא בילקוט הושע תקי"ח. (שם ג') ובפסיקתא דרשו, לקח דבריו כהילקוט הושע רמז תקי"ט, ובעל הילקוט הביא שם ב' מאמרים מאמר הראשון הוא מפסקא החדש, ואח"כ הביא ר"א ואברה וכו', הוא מפסקא דבחדש השלישי, והרב האברבנאל העתיק ב' המאמרים יחד, כמו שראה בילקוט עיון הערה ק"ס לפסקא החדש, (יואל ב') ובפסיקתא כו', הוא בפסקא שובה, מובא בילקוט יואל רמז תקל"ה. (עמוס ה') רז"ל בפסיקתא כו', הוא בפסקא דאיכה, מובא בילקוט ירמיה רמז רפ"ג (שם) בפסיקתא וכו', הוא בפסקא נחמו. על מ"ש על דבריו בישעיה מ'. (צפניה ב') ואמרו בפסיקתא, הוא בפסקא אנכי, מובא בילקוט צפניה רמז תקס"ז. (חגי ב') בפסיקתא אמרו, הוא בפסקא שובה. (זכריה ב') ובפסיקתא רבתי הוא פל"ה, מובא בילקוט שם רמז תקס"ט. (שם ה') בפסיקתא רבתי כו', הוא פ"ה פסקא והיה בעת ההיא, מובא בילקוט זכריה רמז תק"ע ובמעות שם פסיקתא, וצ"ל פסיקתא רבתי. (שם ו') ובפסיקתא רבתי דרשו כו', מובא בילקוט זכרי' ריש רמז תקע"ד, וברבתי לא נמצא המאמר הזה (ושם י"ד) ובפסיקתא רבתי כו', לקח דבריו בילקוט זכריה רמז תקפ"ה, והציון שם פסיקתא רבתי המעורר, אולם המאמר הזה לא נמצא ברבתי, רק בפדר"א פכ"ח.

גם

(כה) ואנכי אעיר מ"ש הרב אברבנאל בחזקוק ח' (דף רע"ח ע"ה) וחז"ל דרשו במכילתא דרשות רבות על חוץ וטורל וכו', צ"ל וחז"ל דרשו בתנחומא, והוא בתנחומא ס' תזריע, ומובא בילקוט חזקוק רמז תקס"ב.

גם בספרו ישועות משיחו (ח"ב העיון הראשון פ"ד), וכן אמרו בפסיקתא על פסוק נחמו נחמו עמי, הוא בפסקא דנחמו מובא בילקוט רמז ש"ז, (שם העיון השני פ"א) במס' ד"א זוטא [סוף פ"א] והוא ג"כ בפסיקתא. השעה נכנסו בניע בחיים כו', לא מצאתי בפסיקתא ולא ברבתי, ומובא בילקוט בראשית רמז מ"ב בשם מס' ד"א, (שם שם) ובמ"ש בפסיקתא רבתי וקול התור נשמע בארצנו כו', הוא בפסקא החודש מובא בילקוט שה"ש. (שם העיון השלישי סוף פ"ד) אמרו בפסיקתא על בית אלהי יעקב משל למלך שהיה לו ג' אוהבים כו', צ"ל פסיקתא רבתי, והוא פל"ש פסקא דרנינו, ומובא בילקוט ישעיה רמז רנ"ח. ובמאמר שלפניו נרשם פסיקתא, ועל המאמר הזה מן והלכו עמים חסר הציון, פסיקתא רבתי" לכן חשב שגם זה הוא מהפסיקתא. (שם פ"א) בפסיקתא רבתי אמרה כנ"י לפני הקב"ה, הוא בפסיקתא רבתי פל"ו, פסקא קומי אורי. ומובא בילקוט ישעיה רמז שצ"ט. אבל במאמרים שתביא אח"כ, ונאמר בפסיקתא, מ"ש שם בפסיקתא, ובפסיקתא אמרו בכלם צריך לחקן בפסיקתא רבתי, והוא בפסקא קומי אורי.

(ב) גם בעל ראשית חכמה מביא את הפסיקתא מאשר מצאה מובאה במגורת המאור, או בילקוט כמו שתראה, (סוף שער היראה פמ"ז ד' אמס' דף ג"ט ע"ב) וכן אמרו במדרש פסיקתא על פסוק תודיעני אורח חיים כו', הוא בפסקא דסוכה, מובא במגורת המאור סי' רצ"ט, וגם בילקוט אמור רמז תרנ"א, (שער התשובה פ"א דף קכ"ג ע"ב) אמרו ז"ל בפסיקתא על ענין תשובה, שובה ישראל משל למגורונא כו', הוא בפסקא שובה, מובא במגורת המאור סי' רע"ו, ובילקוט עמוס רמז תק"א, (שם שם דף קכ"ד ע"א) עוד אמרו בפסיקתא תשובתו של אהאב קבלתי כו', הוא ג"כ בפסקא שובה, מובא במגורת המאור סי' רפ"ד, וגם המאמר שהביא לפני זה מן מדרש ב"ר, מובא ג"כ במגורת המאור שם. (שם דף ק"ל ע"א) אמרו בפסי' וילך את שהיה הולך יחף ע"כ, פסקא דשובה, מובא במגורת המאור שם. (שם פ"ו דף קמ"ד ע"א) עוד אמרו ז"ל בפסיקתא על פסוק תודיעני כו', הוא בפסקא דסוכה, מובא במגורת המאור סימן רצ"ט כמ"ש לעיל. (שם פ"ז דף קמ"ז ע"ב) אמרו בפסיקתא ג' נקראו רשעים כו', הוא בפסקא ביום השמיני עצרת, מובא בילקוט תהלים רמז תשל.

ורוב דברים ממדרשי רז"ל לקח מהילקוט, כמ"ש בעצמו ברוב המקומות, ואמרו במדרש מובא בילקוט" אמרו במדרש הועתק בילקוט" אמרו בתנחומא מובא בילקוט, לכן תראה שרברי הילקוט הטערו לפעמים, לדוגמא (בשער הקדושה פ"ד דף ר"ז ע"א) הביא חז"ל ותו גרסינן בסנהדרין א"ר אחא מצינו שכל המלמד סניגוריא על ישראל הקב"ה מיוממו בעולם וכו', ע"ש כל המאמר, והמאמר הזה ליתא בסנהדרין, ובעל מראה מקומות שם ציין סנהדרין פ"י, עפ"י השערה, והמאמר הזה הוא בפסי' דיקן, פסקא וזאת הברכה, והטעות בא לו כך, בילקוט שמואל רמז קנ"א הביא עה"כ ויכו את אבשלום, מאמר אחד מן סנהדרין, ואח"כ הביא המאמר הזה שהביא בעל ראשית חכמה (ובילקוט רשם שם מדרש וצ"ל פסיקתא ובילקוט ברכה רמז תתק"ן מצוין לנכון פסיקתא) ותרב בעל ר"ח חשב שהמאמר הזה הוא ג"כ בסנהדרין שם, ושעה ג"כ במח"כ בהעתיקו לשון הילקוט במלת לליכודין, כמו שהעירוני בוערותי, וכן תשוב תראה (בשער היראה פ"ז דף כ"ז ע"א) בתניא רבי אליהו מובא בילקוט בפ' ה' נתן אומר, תני רשב"י עד שלא חטא אדרה"ד כו' ע"ש. וזה לא נמצא בתר"ב, רק בילקוט תהלים רמז תשצ"ה, הביא מאמר אחד מתר"ב, ואח"כ מן תני רשב"י עד שלא חטא אדרה"ד הוא מפסיקתא פסקא החדש, וחסר בילקוט הציון פסיקתא, וחשב שהוא ג"כ מתר"ב, וכן כשהביא את הפסיקתא רבתי לקח מהילקוט שער היראה (פי"א ל"ה ע"א) הביא מפס"ר והוא בפ"ח, ומובא בילקוט משלי רמז תתקנ"ט, ולפנינו בפס"ר המאמר יותר באורך מזה שהביא הילקוט. (בשער האהבה פמ"א ק"ו ע"א) הביא מן פס"ר, והוא בפסקא כו', מובא בילקוט ירמיה רמז רצ"ג, (שער התשובה פ"ו דף קמ"ח ע"א) הביא בשם פס"ר, ולקח דבריו מילקוט ירמיה רמז רס"ז, שמצוין שם בצרו פס"ר, אולם המאמר הזה לא נמצא ברבתי רק במדרש חזית. בפ' משכני.

(ג) מן ב"י מביאה איזה פעמים, רק מאשר ראה אותה מובאה בקדמונים עיין לעיל הערה ט"ז.

ד) רבינו יוסף סאמינה, בספרי מקראי קודש (נרפס בוויניציא שנת שמו"ו) הכיז את הפסיקתא רק מאשר מצאה מובאה בילקוט, כמו (ח"א פ"ח דף כ"ז ע"א) איתא בפסיקתא, כי אויל עמי אותי לא ידעו ולא היו יודעין אלא שדשו בעקב כו', הוא בפסקא שור או כשב מובא בילקוט ירמיה רמז ע"ב. (ח"ב פ"א דף מ"ה ע"ב) כדאיתא בפסיקתא מתי אבא ואראה פני אלהים אמרו ישראל רבש"ע אימתי אתה מחזיר לנו הכבוד כו', צ"ל פסיקתא רבתי והוא ריש פ"א, מובא בילקוט תהלים רמז תשמ"א. (שם פ"ג דף נ"ג ע"ב) בפסיקתא ויקחו להם זה דקב"ה שה לבית אבות, אר"י בש"ר סימון לא לן אדם בירושלים ובירו עון כו', הוא בפסקא החדש, מובא בילקוט בא רמז קצ"א, והמחבר לקח דבריו מהילקוט כי לפנינו בפסיקתא המאמר בשנויים. (שם דף נ"ה ע"א) בפסיקתא בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה לי משכן כו', משל למלך שנגלה לבן ביתו בלבוש לבן מרגליות כו', מנן לי לבוש אלו מרגליות ע"כ, הוא בפסקא ויהי ביום כלות משה, ולקח דבריו מילקוט תרומה רמז ש"ע, והעתיק עם המעות לבן מרגליות, וכן אלו מרגליות, עיין בפסקא ביום כלת משה הערה נ"ו. (שם פ"ו דף ס"ה ע"ב) איתא בפסיקתא והבאתם את עומר זש"ה מה יתרון לאדם א"ר ינאי בנוהג שבעולם כו', הוא בפסקא העומר, ומובא בילקוט אמור רמז תרמ"ג. (שם דף ס"ו ע"א) כדאיתא בפסיקתא אר"א כתוב ולא אמרו בלבבם כו', הוא בפסקא העומר, ובילקוט שם. גם בילקוט תהלים רמז תשצ"ה, וילקוט ירמיה רמז רע"ו, (שם פ"ו ע"א) אמרינן בפסיקתא שובה ישראל עד ה' אלהיך תני בשם ר' מאיר עד ה' עד שהוא במדת רחמים כו'. הוא בפסקא שובה, מובא בילקוט הושע רמז תקל"ב, (שם פ"א ע"ב) וכדאיתא בפסיקתא לעולם ה' רא"א בכה באלול נברא העולם כו', הוא בפסקא ר"ה, מובא בילקוט פנחס רמז תשפ"ב, (שם פ"ט ק"ה ע"ב) ובפסיקתא יש מעט אתר למצות הסוכה בתשרי, וז"ל למה אני עושים סוכה אתר יו"כ, אתה מוצא ב"ה יושב הקב"ה בדיון על באי עולם ובי"כ הוא חותם את הדיון כו', פסקא אחרת לסוכה, ומובא בילקוט אמור רמז תרנ"ג, (שם דף ק"ו ע"א) וכדאיתא בפסיקתא זה הדבר אשר מל יהושע ר' ברכיה ור' חלבו בש"ר אבין ב"ר יוסי דבר אמר להם יהושע ומלן, א"ל מה אתם סבורים שאתם נכנסים לארץ ערלים כן אמר הקב"ה לאברהם ונתתי לך ולזרעך אתריך ע"ם ואתה את בריתי תשמור ע"כ, פה טעה אחרי הילקוט יהושע רמז ט"ו, כי שם מצוין במעות פסיקתא על המאמר הזה, והציון נשמט מקומו ומוסב על המאמר שלפניו חן חלק לשבעה, שהוא בפסיקתא פסקא ביום השמיני עצרת, והמאמר הזה הוא בב"ר פמ"ו כמו שמצוין בילקוט שם במאמר שלאחריו, ומוסב גם על זה, (שם פ"ב דף ק"ו ע"א) מעם ה' מינים אמרו בפסיקתא שדם דהרות על נצחוננו בדיון ב"ה וי"ב נגד שרי האומות המקטרגים עלינו ע"כ, לקח דבריו מהילקוט אמור רמז תרנ"א, ומובא ג"כ בס' המנהיג ה' אתרוג סימן ל"ח, ומה תראה שהביא שם וז"ל שזה יתבאר בדברי ר' מני במדרש רבה, וז"ל ר' מני פתח כל עצמותי ונו'. אל אמר דוד הפסוק הזה אלא בשביל הלולב, לולב דומה לשרו של אדם כו'. ואולי ראה המאמר הראשון בפסיקתא לא היה מביא המאמר השני ממדרש רבה, לבאר המאמר הראשון, כאשר גם המאמר הזה נמצא בפסיקתא עיי"ש.

ה) גם הגאון בעל סה"ד לא ראה את הפסיקתא והביא רק באשר מצאה מובאה בספרים, כמו אות א' ערך ר' אלעזר ב"ר שמעון וכתב הרא"ש ברכות כו', כי הוא ר' אלעזר הקליר כו', בפסיקתא אמר שהוא ר"א ברשב"י, וכן באות ה' ערך רב הונא בר יקי הביא הפסיקתא המובא בערוך, ובאות י' ערך ר' יוחנן, ובפסיקתא מובא במ"י ס"פ משפטים, ר"י הוה מטייל וסליק כו', והוא בפסקא סוכה, וכן שם ערך ר' יוחנן בן תורתא יומא דף ט' ע"א ואיתא שם בתוספת [ישנים] בפסיקתא מפרש שנתגזר ע"י פרה. אות פ' ערך ר' פרא, הביא הפס' בשם הערוך, וכן באות שו"ן הביא דברי הילקוט שהביא הפסיקתא ר"א בר"ש שאל את ר"ש בן לקוני חמוי, והוא בפסקא בשלח, וכן עוד שם וז"ל עיין בערוך ערך אצותא, וז"ל בפ' ויהי בשלח כו', לא מצאתי לא ברכה ולא בילמדנו כו' עב"ל. ונעלם ממנו במח"כ שהערוך כוון להפסיקתא פסקא ויהי בשלח. ע"י הערה קצ"ו. גם בספרי ערכי הכנויים אות כ' ערך כבוד, הביא הפסיקתא בשם אהל יעקב

יעקב, וכן באות ת', ערך תשובה, הביא הפסיקתא אשר ראה אותה מובאה במנורת המאור.

(ו) בשו"ת מדרם מינץ סי' ס"ג, הביא את הפסיקתא, ר"י אומר חרב פיפיות שתי תורות שכתב ושבע"ס כו', הוא בפסקא בחדש השלישי, מובא בילקוט תהלים רמז תתפ"ט.

(ז) הידי משה בפירוש למדרש רבה, ב"ד פל"ה, ופנ"ד, והוא בפסקא ויהי בשלח, ומובא בפ"י המיוחס לרש"י שם.

יא) תכונת ארבעה כתבי יד מהפסיקתא.

כבר ידעת קורא נעים! כי הפסיקתא הזאת היתה ספונה וממנה באוצרות הספרים לא שזפתה עין קורא. ויהי בעברי דרך מסעי בעניני מסחרי בארצות איטליא, ואש מני ארתי לבקר פני ידידי הרב החוקר הגדול מדרש"ל ז"ל, ויראני כל בית נכחו, ראיתי בתוך המון כתבי יד אשר לו גם את הפסיקתא כתב יד ישן נושן, ומדי שתי עיני עליה, ראיתי כי איננה הפסיקתא רבתי אשר לפנינו בדפוס, והיא הפסיקתא המובאה בדברי קרמנינו ז"ל, ואשר היתה מקור למדרשי רז"ל, ואחלה את פני ידידי הרב הנ"ל, כי ישלח לי העתקה ממנה, והוא ברוחו הנדיבה נעתר אלי למלאות שאלתי, והעתיק למעני כל הפסיקתא, זכרה לו אלה למובה, ולנפשו תדי זאת למזכרת נצח, על החסד אשר עשה עם החיים ועם המתים, ועוד בשנת כת"ר הוצאתי לאור עולם, פסקא הראשונה ממנה, עם הערות ותקונים, ות"ל מלאכתי מצאה חן בעיני אוהבי קרמוניות ישרון, אולם במשך הימים נודעתי כי יש עוד העתקה ממנה תחת יד ידידי הרב החכם הגדול מדרש"ל אליקום כרמולי נ"י, ויאות גם הוא אל בקשתי לשלוח אלי הכ"י אשר תהי, והנני נותן אליו בזה רב תודות ותשואות חן, על אשר העניקני מטובו, גם אח"כ נשלחו אלי עוד שתי העתקות מאוצרות הספרים אשר באקספארד. ופארמא, והנה בחרתי לתת משפט הבכורה אל כ"י הרשד"ל, לשימה לפניו הספר, ומשלשה כ"י האחרים הוצאתי השנויים שבינם לבין כ"י הרשד"ל, ורשמתים אחד לאחר בהערותי, ואומר להציג לפני הקוראים היקרים תכונת ארבעה כ"י האלה, והבדלים זה מזה בכלל. (א) כ"י אשר שלח אלי הרשד"ל ז"ל, הוא נכתב בצפת, ונעתק במצרים, ובסיום הפסיקתא סיים המעתיק ז"ל:

"סלח פסקות דרב כהנא שנמצאו בצפת עיר הקדש תוב"ב, וכתבתים אני הצעיר משה אנימא פה מצרים, לנבון ונעלה הנדיב ושוע כמזה" יצחק סרוק נר"י הש"י יוכחו ויוכח את זרעו להננות בהורות ה', ויתקיים עליו מקרא שכתוב בו, ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויבדך אתכם וגו', גם מקרא שכתוב לא ימוש מפיד ומפי זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם אמן. ונשלמה העתקתו יום ג' י"ט למנחת שנת השכ"ה ליצירה."

ובכ"י הזה חסר סוף פסקא דוכור, מן ועתה עיף ויגע (עיין הערה קכ"ט) ונשארו איזה דפי נייר פנויים, וגם חסרות פסקות שאחריה הלא הן פסקא פרה, החדש, את קרכני, ויהי כתבי הלילה, העומר, שור או כשב, והתחלת פסקא ויהי בשלח, ומתחלת אמרי לאלהים (עיין פסקא ויהי בשלח הערה כ"ו) והשלמתי החסרון הרב הלזה מכ"י כרמולי. בפסקא רשקלים יש הוספה ונרשם עליה, זה הוא נעתק מספר הדובא מלומברדיא" (עיין הערה ק"ט העירותי כי כל הנוסחא הלומברדית איננה בכ"י כרמולי וגם לא בכ"י אקספארד, וישנה בתנחומא כי תשא, אך לא בסדר שלפנינו, ומובא בילקוט ריש כי תשא בשם התנחומא) וכן עוד בפסקא הנ"ל מובא מאמר אחד ונרשם עליו "בספר רומי" ובכ"י כרמולי ואקספארד אין כל זכר מזה, וכלתה פה פסקא רשקלים, (עיין הערה קס"ח כי מאמר זה ישנו בתנחומא פ' במדבר במאמר המתחיל פקד את בני לוי), וכן בפסקא דוכור נמצא מאמר קטן ונרשם, בספר אחר מצאתי" ובסוף סיים "ע"כ ס"א" ואינו בכ"י כרמולי ולא בכ"י אקספארד ולא בילקוט תצא, גם לא בתנחומא ומדרש רות (עיין הערה ע"ג). גם בפסקא רשמעו "ס"א ויהי ה' את יוסף" וכן בפסקא ולקחתם לכם נמצא, ס"א כך ערב ר"ה כו', (עיין הערה צ"א), פסקא דרשו חסרה בכ"י ההוא, והשלמתי

מכ"י כרמולי, ואולי היא פסקא דסליחות. פסקא ולקחתם לכם נחלקת בכ"י לשתי פסקות, והמחצה השנית מתחלת ארחץ בנקיון כפי, ואני חברתיה עם מחצה הראשונה, ושמתיה לפסקא אחת. כמו שהעירותי בהערה שם. פסקא אחרת לסוכה הפסקא הזאת לא נמצאת בכ"י אקספארד וכרמולי וסגנון לשונה יעיד עליה כי חדש היא וכן נראה מהתחלתה, דרש ר' חנינא ב', שהוא מש"ס בבלי ע"ב/ ע"א, והיתה לפני הילקוט ומביאה ב' אמור רמו תרנ"ג, ותרנ"ד, ומצוין בצדו פסיקתא, ובאיוכ רמו תתקכ"ו מביא מאמר גדול ממנה ונרשם בצדו מדרש, גם היתה לפני הרב בעל מאור עינים, והביאה פי"א, וז"ל בלשון יותר ברור ראיתי מאמר זה בפס"י דרב כהנא מדרש להנא דמשליא ב' עכ"ל. (עיין הערה ח'), ועיין במרן ה' ב"י, פסח סימן ת"ץ, הביא בשם מדרש הרנינו פ' סוכה (המובא בשבולי הלקט), העם שאין גומרין ההלל כל ימי הפסח ב', והוא לפנינו בפסקא הזאת (עיין הערה נ"ח) ואולי הפסקא הזאת לקוחה ממדרש הרנינו. ועיין מה שהעירותי על דבר מדרש הרנינו אות ה' הערה י', פסקא אחרונה וזאת הברכה הציג המעתיק במעות, לפני ביום השמיני עצרה.

ב) כ"י אקספארד נמצא שמה כאוצר הספרים (Bodl. No. 150 Catal. Uri No. 119) הקובץ הזה מביל ד' ספרים: א) פסיקתא דרב כהנא ב) מבילתא ג) תורת כהנים ד) ספרי, בסוף הפסיקתא סיים המעתיק וז"ל:

"חסלת פסיקתא דרב כהנא, ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה. חזק ונתחזק, אני יהוצדק בר אלחנן כח", שלמתי וסיימתי כל הספר מרב כהנא, בששי בשבת בתשעה ועשרים יום לירח אדר, שנת חמשים ואחת לפ"ט לא"ף ש"י"

ובסוף המבילתא כתב המעתיק: "סליק מבילתא חזק ונתחזק הנני יהוצדק בר אלחנן כח", כתבתי זה הספר אל האשל הגדול, התכם והנבון המשכיל, מורנו ורבנו, הרב ר' אהרן בר אלעזר זצ"ל."

בהתחלת חסרה פסקא ויהי ביום כלות משה, ונשאר רק מאמר קטן אשר הוא בסוף הפסקא, ומתחיל שני עשר בקר עגלה על שני הנשיאים (דף ט' ע"א) והמעתיק כתב, רכ"י אשר ממנו העתקתי הפסיקתא הזאת חסר בראשיתו, ולב כל אוהב מדע ידוע על חסרון לא יוכל להמנות, וכן חסרה הפסקא האחרונה פסקא וזאת הברכה, וסבת החסרון גלויה לעין שהוא מפאת הנייר הקרוע והבלוי, המצוי בכל ספר ישן בראשיתו ובסופו. עד אשר במשך הימים והשנים נחסר ונאבד לגמרי, וכן חסר התחלת פסקא זכור, עד יזכור עון אבותיו (עיין הערה א') והערה כ"ו, גם חסרה בתוכה כל פסקא ויהי בחצי הלילה, ואולי שכת המעתיק להעתיקה למעני. ולא נמצאת בתוכה פסקא דרשו, גם לא נמצאת פסקא אחריתי לסוכות אשר היא פסקא מאוחרת, (ונמצאת בכ"י הרשד"ל עיין לעיל), והפסקא ולקחתם לכם נחלקת גם שם לשתי פסקות, והמחצה השנית מתחלת ארחץ בנקיון כפי, כמו בכ"י הרשד"ל, ונקראת "פרשה דסוכה" ואני חברתיה עם המחצה הראשונה ושמתיה לפסקא אחת, וכל הפסיקתא מסודרת כמו זו שלפנינו בכ"י הרשד"ל. רק פסקא עשר תעשר הציג המעתיק במעות לפני ויהי בשלח, ובפסקא ביום השמיני עצרת מתחלת הפסקא הזאת בנוסחא אחרת, הלכה אדם מישראל מהו שיהא לו מותר לאכול בסוכתו ביום השמיני וכו' ואחר כלות הנוסחא הדיא נמצאת גם שם כל הפסקא עד תומה כמו שהיא בכ"י הרשד"ל, ומתחלת שם, ד"א ביום השמיני יספת לגוי וכו', וברור אצלי שהמעתיק מכ"י אקספארד מצא שתי נוסחאות מפסקא ביום השמיני והעתיק שתיים יחד, ואולי מצא נוסחא אחת בילמדנו הנאבד או בפסיקתא רבתי, ולפנינו חסרה כל הפסיקתא ברבתי (עי' הערה ב'), ואני העתקתי בפנים את הנוסחא מהפסקא הזאת מכ"י אקספארד.

ג) כ"י כרמולי ישן נושן נכתב בפאם באפריק, ובסופו סיים המעתיק וז"ל: "לה' האדון ומלואה, לעזרם הש. . . למתנה מיד המסור שנת ל"טו"ב לפ"ק פה פאם יצ"ו."

כ"י הזה מתחיל ב"ב הפטרות, שהן תלת דפורענותא שבע דנחמתא ותרתי דתויבתא, רק שחסרות בראשו ששה פסקות (דברי ירמיה, שמעו, חזון, נחמ, ותאמר

ותאמר ציון, עניה סוערה, ומתחיל בחצי השנית מן פסקא אנכי, וזה מפאת כי הקונטרסים היו קרועים מרוב ימים ושנים, ובפסקא הזאת מאנכי, יצא דף אחד חוץ למקומו הראוי, והציבו לו יד להלאה בין קונטרסים וזים אשר אין כל אחוה עמם, כי נשלם הדף למטה בפלת ואשים, והדף שלאחריו המתחיל במלות, דברי בפ"ך (סיפא דקרא) איננו פה, כ"א אחרי ב' דפים אחרים, ועי' לך הקורא תועה, לכן ראוי להשיב שם את הנודר למקומו, והדף המצוי שם בכ"י, כ"א" הוא דף "יט" וראיתי במ"ע לדרב הנאון החכם הכולל מו"ה זכריה פראנקעל ג"י (שנה ג' צד 59) שהרב החכם מורד"ר רפאל קירכהיים ג"י הודיע טבעו של הכ"י כרמולי, ולא העיר מזה מאומה ובפסקא קומי אורי ציון שהיא תכיל ב' דפים, ובאמת מחוקת רק דף אחד, והדף השני הוא מפסקא אנכי, ואחר סיום הפסקא הזאת שמסיימת כמו בכ"י הרשד"ל, אקספארד, ופארמא, מתחיל שם מאמר גדול (ברף כ"א ע"א בכ"י) מה נאוו על הדרים רגלי כבשר שמטיע שלום זשי"ה ברוה"ק ע"י שלמה מלך ישראל נאוו לחייד בתורים כנגד כנ"י אמר הפסוק הזה וכו', עד ועליה אמר ישעיה שיעשו אותה, והסיום מזה המאמר הוא באיזה דפים למפרע (דף י"ט ע"א בכ"י) המתחיל משוש כל המתאבלים עד לכך נאמר מה נאוו על הדרים וגו', והוא סיום המאמר שהחל ברף כ"א, וכל המאמר הזה מה נאוו על הדרים נשמט ממקומו הראוי, כי מקומו הוא בפסקא קומי אורי, המרבר על הנאולה כמו שהוא לנכון בכ"י פארמא. פסקא ח' רני עקרה, ופסקא ט' קומי אורי, הם כמו בכ"י הרשד"ל, אקספארד ופארמא. ומה שהעיר הרב החכם קירכהיים שם, מה שהביא הערוך בערך פגר מן פסקא עניה סוערה, צ"ל בערוך פסקא רני עקרה, לא דק בזה, כי לא ראינו אינה ראייה, אם שנמצא גם בפסקא רני עקרה, הלא היא גם בפסקא שלפניה פסקא עניה סוערה, אשר חסרה בכ"י כרמולי.

פסקא יוד, שוש אשיש, היא נוסחא אחרת מאשר לפנינו בכ"י הרשד"ל, וכ"י אקספארד, ונמצא ג"כ בכ"י פארמא, ואנכי הצנתי גם הנוסחא הזאת בפסק' דילן, ומה שכתב הרב החכם קירכהיים, שחסר בפסקא הזאת מה שהביא הערוך ממנה בנ' מקומות, אין זאת רק הפסקא הזאת רשוש אשיש בכ"י כרמולי היא פסקא אחרת מאשר היה לפני רבינו בעל הערוך, ובפסיקתא שלפנינו מכ"י הרשד"ל, ובכ"י אקספארד נמצאים המאמרים והמלות שהביא הערוך, בערך בן ג', דריה, צ"צ, כמו שתמצא בהערותי. פסקא י"א דרשו. והיא חסרה בכ"י הרשד"ל, אקספארד, ופארמא, ואני העתקתיה מכ"י הזה אל הקודש פנימה. פסקא י"ב שובה, מתחלת כמו לפנינו וזשי"ה אם יתקע שופר בעיר והסיום שם אין בישראל קוצץ בן קוצץ, ויש להעיר שבאמצע המאמר נמצא הוספה ומתחלת יתברך שמו של מלך המלכים שהוא שומע תפלה כו' כשהן נזכרים כל תפלתן סגדלפון שר הגדול נוטל כל התפלות ועושה מהן עטרה כו', ומשביעם בשם המפורש וחולכת ויושבת בראשו של הקב"ה כו', עד שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם למחר אתכם, ואח"כ מתחיל שם, לעולם ה' דברך נצב בשמים תני משום ר' אלעזר דתני בתקיעתה דרב כו', עד ויסרתיה למשפט מיסרך אני ביסורים בעה"ו כרי לנקות מעונותיה לע"ל, ואימתי בחרש השביעי המאמר לעולם ה', הוא מאמר גדול מראש פסקא דר"ה, ונשמט ממקומו, ויש להעמיר כל המאמר הזה אל הפסי' דר"ה, ואח"כ מתחיל שם בכ"י (דף כ"ד סע"ב) וה' נתן קולו לפני חילו שהוא מפסקא דשובה כמו שהוא לפנינו, והולך עד דף כ"ז ע"ב, עד המאמר שנאמר כי אהי' לישראל לאב ואפרים בכורי הוא, ואח"כ מתחיל על הכל הודה משה, חסר באמצע דף שלם סוף פסקא דשובה מן ואפרים בכורי הוא עד סיום הפסקא (עיין בפסיקתא לפנינו) גם חסר התחלת פסקא דסליחות, עד המאמר על הכל הודה משה (שהבאתי מפסקא דשובה) ובאמת הוא באמצע פסקא דסליחות, א"ר יצחק על הכל הודה משה כו' והמעתיק לא ידע שחסר דף שלם והקריב את המרוחקים כרוק מורת ממערב, גם חסר מפסקא דסליחות סיום המאמר אתר המלות אין בישראל קוצץ בן קוצץ, מכל מה שהבאתי תראה שדרב החכם קירכהיים לא יצא ידי חובתו כזה שחשב שלא נמצא כלל פסקא דסליחות, וחשב שהסיום אין בישראל קוצץ בן קוצץ, הוא מפסקא שובה ומצא במאמר הזה איזה מאמרים אשר הערוך הביא מפסקא דסליחות, וכאשר כתבתי יראה הקורא כי נתחברו פה ב' פסקות יחד וחסר באמצע.

והנה עד הנה, הפסקות הן מסודרות בסדר, אבל מכאן ואילך אין סדרים בה, והמעתיק לא חש לסדר הפסקות זאח"ז כראוי ונכון, והציג פסקא ביום כלות משה, בין החדש ושקלים, והציג פ' החדש לפני שקלים, זכור ופרה, ואולי ה' הפסקות לפני המעתיק בקובץ אשר העתיק ממנו בלתי מצורכות, לכן הקדים את המאוחר, ואיחר את המוקדם.

פסקא י"ג החדש, גם בה תמצא באמצע המאמר (רף ל"א ע"ב בכ"י) אתר הסיום מתכנסים כל מה"ש לפני הקב"ה כו' מתחיל מאמר אחר, טוב ילך מסול וחכם זה יצח"ט כו' עד הלא כה דברי כאש נאם ה' עאכ"ו (ברף ל"ב ע"א) והרן נשמט מפסקא שלפניו פסקא דשובה, והמעתיק לא ידע שהעתיק באמצע רף ש"א מפסקא דשובה, ומקום המאמר הוא ברף כ"ז ע"א בכ"י ושם מדובר מיציהם, ואחר כלות המאמר הזה הנעתק במעות, מתחיל ברי"ח מתכנסין כל מה"ש כו' והוא המשך מן מאמר שלפניו כמו שהוא לנכון בכ"י אקספארד, ובילקוט בא רמז קצ"א בשם הפסיקתא, ובפסיקתא רבתי החדש. כי כל הפסקא הזאת היא נמצאה ברבתי, והמעות הזה הולך תועה את הרב החכם קירכהיים, שכתב שהפסקא הזאת פסקא החדש מתאמת עם הרבתי רק א"זה הוספות נמצאו בה יתר על הרבתי, אולם ההוספה שנמצאה בה (בכ"י כרמולי) זמורות זר היא, והנה הפסקא הזאת היתה חסרה בכ"י הרש"ל, והשלמתיה מב"י הוזה (כי הכ"י אקספארד לא היה עור נגד עיני) וברוך המקום, אשר הצילני משגיאות מלהעתיק אותה ככתבה בכ"י הוזה. פסקא י"ד ויהי ביום כלות משה. כמו לפנינו בכ"י הרש"ל, ואקספארד, רק בסוף יש הוספה אחר הסיום ואחם הרבקים בה' אלהים, מתחיל שם מאמר חדש נאות אדם תשפילנו אלו השבטים. עד בא ראובן להקריב, א"ל משה מקריב זבולן תחלה שהוא נותן פרנסה ליששכר, שנאמר שמת זבולן בצאתך ויששכר באהרן ע"כ, ואין ספק אצלי שהוא מאמר קטן הנשאר מן פסקא ויהי המקריב, ג"כ לתנוכה, וכן תמצא דרוש עה"כ הוזה בפסיקתא רבתי פ"ז פסקא ויהי המקריב, גם במדרש במ"ד פ"ג ע"ש.

פסקא ט"ז שקלים, כמו בכ"י הרש"ל ואקספארד. פסקא ט"ז זכור, חסר כל ההתחלה עד יזכר עון אבותיו (עיין הערה כ"ו) והסיום כמו בכ"י אקספארד ומן ואתה עיף ויגע חסר בכ"י הרש"ל, גם הפסקות שלאחריה, פרה, החדש, את קרבני לחמי, העומר, שור או כשב, והתחלת פסקא ויהי בשלח. והשלמתי את התסרון מב"י הוזה, (עיין הערה קכ"ט לפסקא זכור) והתחם קירכהיים העיר שחסר בפסקא הזאת פסקא דזכור מה שהביא הערוך בערך דנטיב, אולם אין כוונת הערוך להפסיקתא כלל, וזה לשון הערוך בערך דנטיב בו"ר זאת תהיה ובסוף פ' זכור, ב"ו נותן דנטיבא כו', ואין כוונתו לפסקא דזכור כי לא נמצא רמז מזה בפסיקתא, רק כוונתו למדרש וי"ד פ"ח המתחלת זכור את בוראך, וזה שכתב בו"ר זאת תהי' ר"ל פרשת מצורע המתחלת זאת תהי' בסוף פרשת זכור (כצ"ל) ר"ל בפרשת זכור את בוראך שהיא פ"ח שם תמצא המאמר, וידוע כי הערוך ציין פרשיות מן וי"ד על התחלת הכתובים, ועוד העיר שם שבפסקא הזאת לא נמצא ב' מאמרים אשר מובאים בילקוט, והנה אף שציין שם הרפים מהילקוט אשר בירו לא אוכל להשוות הרפים בילקוט שלי. בכ"ז אין ספק שכוון לילקוט נשלח רמז רס"ד, ויאמר משה ליהושע ומציון שם פסיקתא, והב' ילקוט תהלים סוף רמז תשכ"ג ד"א מדבר בישראל כו', אולם המאמר הראשון הוא ברתחלת הפסקא החסרה בכ"י הוזה, (עיין הערה ז') פסקא דזכור) והשני העירוני שבמעות נרשם בילקוט פסיקתא, וצ"ל פסיקתא רבתי, והוא בפסקא דזכור. פסקא י"ז פרה. חסר בכ"י הרש"ל והוא כמו בכ"י אקספארד, ומה שהעיר הרב קירכהיים שלא נמצא מה שהביא הערוך בערך שלש, עיין הערה קכ"א ותראה שלא חסר מאומה.

פסקא י"ח את קרבני לחמי, פסקא י"ט ויהי בחצי הלילה פסקא כ' העומר, כמו בכ"י אקספארד והסרים בכ"י הרש"ל, ובפסקא העומר חסר סיום הפסקא ומסיימת, לביש הרין לבושי כראיתא במדרש אחרשורש" והסיום הם דברי המעתיק שרצה לקצר.

פסקא כ"א ויהי בשלח, מתחלת כמו בכ"י אקספארד ברצות ה' דרכי איש,

ובכ"י הרשד"ל חסרה ההתחלה עם הרבה פסקות שלפניה כמו שהעירותי ובאמצע הפסקא הזאת חסר דף שלם אחר שסיים כדרכיב ששם עלו שבמ"י יה, מתחיל ומי הודיע למשה היכן יוסף קבור, ואין זה ממעות המעתיק כי הרברים ומי הודיע למשה הם באמצע המאמר ובכנון דא לא טעה אינש, אין זאת כי אם נאמר לו דף ע"י מקרה ולא היה לאל ידו להשלימו (עיין הערה ס"ג וק"ו).

פסקא כ"ב, בחדש השלישי, הרב קורבהים רשם עליה כי הכל ב' דפים, וגשלמה מה רב מוכך אשר צפנת ליראיך עכ"ל, אולם גם בפסקא הזאת נאבדו ב' דפים שלמים, מן מיום הנ"ל עד סוף הפסקא (עיין הערה קל"ח) ולא לבד הסיום רק גם באמצע יש חסרון, מן בחדש השלישי וזש"ה הלא כתבתי לך שלישים, עד אמר ר' יהודה בר סימא אמר להם הקב"ה חרוש דברים כו' (לפנינו דף ק"ו ע"ב) ועיין הערה צ"ג פסקא צ"ג אחרי מות, העתיק פסקא זאת שלא במקומה כי הציגה לפני שור או כשב ולפני עשר תעשר, והנה ראיתי כי גם בה חסר דף שלם, מן ד"א לשחוק אמרתי: מהולל, עד אם על פיך יגביה נשר (עיין הערה מ"ה ומ"ו) וגם חסרים מאמרים שלמים, ועל כלם העירותי בהערות שלי, ואחר סיום הפסקא נמצאה שם תפלה, יתברך שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה ויתרום ויתעלה ויתהדר ויתפאר שהוא מלך מלכי המלכים וגורא על כל נוראים והוא שופט צדק ודיין אמת וממשלתו על כל העולם, והוא אמר ויהי הוא צוה ועמוד כו' בתרים גדולים בעולם וכלן באין לפניו כתר הכמה כתר גבורה וכתר עושר וכו', עד זה ישפיל וזה ירים.

פסקא כ"ד שור או כשב, חסרה בכ"י הרשד"ל והשלמתי ממנה את החסרון ונמצאת בכ"י אקספארד ובוי"ר פכ"ז, וחסר ג"כ באמצע דף שלם, כמו שהעירותי הערה י"ט, וגם הרבה מאמרים כמו שהמצא בהערותי.

פסקא כ"ה עשר תעשר, כלה כמו בכ"י הרשד"ל ואקספארד.

פסקא כ"ו ולקחתם לכם, פסקא כ"ז ביום השמיני עצרת, כמו בכ"י הרשד"ל.

פסקא כ"ח הלכות נסוך המים, נוסדה על נסוך המים שבחג, ולא נמצאת

בכ"י הרשד"ל ואקספארד, כי מאוחרת היא, ותחלתה נסוך המים כיצד כו', היא

משנה סוכה דף מ"ח ע"א, ואח"כ העתיק המסדר דף שלם מגמרא סוכה שם מ"ח

ע"ב ומ"ט ע"ב, ואח"כ מתחיל א"ר יוחנן המחווי כל העושה איסור בתן,

והוא מסוכה מ"ה ע"ב. ואחר כלות מאמר הגמרא מסוכה, מתחיל י"ג נולדו כשהן

מהולין כו' כו', ואח"כ ר"ע אומר כל הנוטל פרוטה מן הצדקה בזמן שאינו צריך

אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות כו' כו', ואח"כ מתחיל, כלאחר יד נותן

לו ר' זון אלא שהגיע בו הרוח נותן לו ת' זון, תני כל הסוטר את חברו נותן

לו ת' זון, פרע ראשה של אשה נותן לה ת' זון, ומעשה באדם אחד שפרע ראשה

של אשה בשוק ובאת לפני ר"ע וכו' וכו', ואח"כ מתחיל מאמר אחר, אמרו כשהלה

ר"א הגדול אותו היום ע"ש היו כו' כו', עד ואמר רבב ישראל ופרשיו מעות יש

לי ואין לי שלחני שארצים, ואח"כ מתחיל עשר ירדית ירדה שכניה כו', אח"כ

עשרה נסיונות נסו אבותינו כו', ואח"כ מאמר ז' בריות ברא הקב"ה, ובסוף במאמר

י' נסיונות נתנמה אברהם, והסיום כשיבא אברהם לקבל שכרו יהיה או"ה אומרים

הרבה מכאן היה ראוי לו שנאמר לך אכול בשמחה ע"כ, וכל קורא ישתומם על

המאמרים האלה, אשר אין התיחסות זה לזה, רק לדעתי המסדר הזה הביא בתחלה

מאמר מש"ס בבלי על נסוך המים. ואח"כ היו נמצאים בקובץ הזה מאמרים מאדרי"ג

אשר אין להם שייכות כלל וקשור עם המאמרים שלפניו, המאמר הראשון י"ג

נולדו כשהן מהולין הוא באדר"ג פ"ב, המאמר השני ר"ע אומר כל הנוטל פרוטה,

הוא שם ריש פ"ג, המאמר השלישי כלאחר יד כו', הוא מאמר סתום, רק מן

המאמר ומעשה באדם אחד שפרע ראשה של אשה וכו' הוא באדר"ג פ"ג, ומקור

המאמר הוא בגמרא ב"ק דף צ' רק פה נשתבש ובצ"ל תני כל הסוטר את חברו

נותן לו מאתים זון לאחר ידו נותן לו ד' מאות זון, רקק והגיע בו הרוק (ולפנינו

בטעות דריות) נותן לו ד' מאות זון פרע ראשה של אשה נותן לה ת' זון ומעשה

באדם כו' והוא במשנה ב"ק שם דף צ' ע"א וע"ב, רק בשנויים קצת ממה שהוא

באדר"ג שם, והמסדר הזה החל בהתחלת המשנה ואולי היה כן לפניו באדר"ג,

ולפנינו השמיטו המעתיקים באדר"ג והתחילו מעשה באדם אחד שפרע ראשה של

נשלם מדרש הפמרות, שבת למוציא אסירים בכושות, ויציילני מצוקות וצרות, ויהקדש שמו בחשבחות ושירות, לנצח נצחים ולדורי דורות, אא"ס." כל הפסקות שוות עם כ"י דרש"ל ואקספארד, רק בפסקא קטני אורי, אחר המאמר כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, מתחיל שם מה נאה על החרים נגלי מבשר, וי"ה ברוה"ק ע"י שלמה מלך ישראל וכו' (המאמר הזה נמצא בכ"י כרמולי סוף פסקא אנכי עיני מ"ש לעיל), בפסקא רני עקרה קצר המעתיק וצני בפנים, כרתיב באפטרחה" כונתו לאפטרחה עניה סוערה, פסקא שוש אשיש אינה הפסקא שבכ"י דרש"ל ואקספארד, רק היא כמו בכ"י כרמולי, ואנכי הצנתי גם הנוסחא הזאת בפסיקתא דילן, בפסקא רשובה נמצאה הוספה מאיזה מעתיק ומובא פניה, אחר דברי ר' יוחנן ע"ה" מן החמס אשר בכפיהם, מה שהיו ב"ה ידעה החזירי, בבירה ותיבה ומגדל לא החזירו, נמצאה שם הוספה וז"ל: וקשה כי דרשו רז"ל במסכת תענית ב' סדר תענות כיצד (הוא בדף ט"ז ע"א) מן החמס אשר בכפיהם מהו מן החמס אשר בכפיהם אמר שמואל אפילו נזל מריש ובנאו בבירה מקעקע כל הבירה כולה ע"כ, סוף פסקא רשובה אחרי הסיום הורו לה' כי טוב כי לעולם חסדו (כמו לפנינו), מתחיל מאמר אחר, החכמה מאין תמצא ות"ל לומר לך שאין התורה נמצאת אלא במי שמששים עצמו כמי שאינו בעולם, והמאמר הזה נמצא בסוטה כ"א ע"כ, ואח"כ נמצאו עוד מאמרים שאין להם תכור ומשור זה עם זה. —

כל זה מה שמצאתי לדבר על הארבעה כ"י בכלל, ועל השנויים בנוסחאות, ועל הטעויות אשר בהם, מרוב ימים ושנים ע"י המעתיקים, דברתי עליהם בהערותי במקומותם למושבותיהם. —

אלה הדברים אשר ראיתי להקדים ולשימם מבוא לפני הפסיקתא, ואקוה כי בהם מלאתי רצון הקוראים הנכבדים החפצים לרוות נפשם בידענת דברים אלה, ועוד יש לי לדבר הרבה, מענין תכונת הספר, ודרך דרשותיו בכלל, וזמן חבורו, והיחס שבינו לבין הירושלמי, (שנסדרו בזמן אחד), וכבר החילתי לערוך חקירות האלה, ולדבר גם על שמות התנאים והאמוראים הנמצאים בתוכו, ועל זמנם, בסדר א"ב, אמנם יען ראיתי כי המלאכה מרובה, כי המאמר יעלה בכמותו כמעט לחבור שלם, וראשי החברה הנכבדה, אצים עלי לאמר כלה מעשיך, לזאת אמרתי אל לבי, לשמור הדברים עד עת מצא, ואז אעלה כל זה על ספר במחברת מיוחדת, עם הסופות להערותי ותקוני, אשר בהן קצרתי לפעמים, והסירותי מהן מה שיש אתי בבאור איזה מאמרים קשים וסתומים בפסיקתא. ובטרם אחתום את מאמרי זה, עלי לתת תודה, אל התייר הגדול הרב החוקר הנפלא מהר"ט ליפמאן צונץ נ"י, אשר היה לי לעינים בכמה ענינים, ואף כי בכמה מקומות לא קלע אל השערה, כי אינה רומה שמיעה לראיה, והפסיקתא הישנה לא היתה עוד למראה עיני החכם הגדול הזה, כמו שהיא לפני היום, בכ"ז בפה מלא אודה, כי לו נאוו תהלה, וחכם עריף מנביא, ובשכלו הודך עמד על האמת בדברים רבים, צלל במים איריים, והעלה מרגליות בידו, והוא היה הראשון אשר העיר על מציאות פסיקתא כ"י, אשר היתה ספונה ונעלמה עד כה, ולבבי בטוח כי ישמח על יציאת סגולה היקרה הזאת לאור עולם, ועיניו ראות. —

